

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**OCHOTNICKÉ DIVADLO A SPOLKOVÁ ČINNOST VE VLAŠIMI OD
POLOVINY 19. STOLETÍ**

AUTOR BAKALÁŘSKÉ PRÁCE: Karolina Kunstová

OBOR: Bohemistika

ROČNÍK: 3.

VEDOUCÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE: prof. PhDr. Dalibor Tureček, CSc.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

v Českých Budějovicích dne

.....
Karolina Kunstová

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce prof. PhDr. Daliboru Turečkovi, CSc., za odborné rady a připomínky, které mi při řešení dané problematiky ochotně poskytl. Dále bych také poděkovala pracovníkům MěÚ Vlašim a SOkA Benešov a v neposlední řadě pamětníkům, jmenovitě Pavlu a Marii Kunstovým, Marii Chalupové, Jarmile Zábranské a Ladislavu Míkovi za čas a zpřístupnění materiálů.

ANOTACE

Ochotnické divadlo a spolková činnost ve Vlašimi od poloviny 19. století

Bakalářská práce se zabývá spolkovou činností se zaměřením na ochotnické a amatérské divadlo ve městě Vlašimi a částečně jeho přilehlém okolí. Cílem práce je vytvoření obrazu o daném jevu na základě archiválií (kronik, pamětních knih, časopisů), dokladů pamětníků a dostupné sekundární literatury. Tyto poznatky jsou konfrontovány s pohledem teatrologie (zejména obsaženým v syntéze *Dějiny českého divadla III a IV*). Součástí práce jsou tabulkové přílohy.

Klíčová slova

ochotnické divadlo; spolková činnost; divadlo; ochotníci; Vlašim; Vlašimsko

ANNOTATION

Amateur Theatre and Club Activities in Vlašim since the mid-19th Century

The Bachelor thesis deals with the club activities with the focus on an amateur theater in Vlašim town and partly its surrounding areas. This thesis aim is to create a picture of the phenomenon based on the archival (chronicles, memorial books, magazines), evidence and available secondary literature. These findings are confronted with the view of Teatrology (especially contained in the *Dějiny českého divadla III and IV*). The thesis includes table annexes.

Keywords

amateur theatre; club activities; theatre; amateurs; Vlašim; Vlašimsko

OBSAH

ÚVOD.....	7
1. VLAŠIMSKO A VLAŠIM.....	9
1.1 Vlašimsko.....	9
1.2 Vlašim.....	9
2. OCHOTNICKÉ DIVADLO V ČECHÁCH V 19. A 20. STOLETÍ.....	12
2.1 Ochotnické divadlo ve druhé polovině 19. století.....	12
2.2 Ochotnické divadlo v první polovině 20. století.....	16
2.2.1 Dělnické ochotnické divadlo v první polovině 20. století.....	16
2.2.2 Měšťanské ochotnické divadlo v první polovině 20. století.....	17
2.2.3 Úpadek ochotnického divadelního hnutí v Čechách.....	18
3. AMATÉRSKÉ DIVADLO A SPOLKOVÁ ČINNOST NA VLAŠIMSKU, ZVLÁŠTĚ PAK VE VLAŠIMI.....	21
3.1 Amatérské divadelní spolky v okolí Vlašimi.....	21
3.2 Spolky a sdružení ve Vlašimi v 19. a 20. století.....	22
3.2.1 Přehled jednotlivých spolků druhé poloviny 19. století.....	23
3.2.2 Spolková činnost v první polovině 20. století.....	28
3.2.3 Spolková činnost ve druhé polovině 20. století.....	32
4. JEDNOTLIVÉ AMATÉRSKÉ SPOLKY S DIVADELNÍ TEMATIKOU VE VLAŠIMI.....	37
4.1 Spolek paní a dívek Karolina Světlá.....	37
4.2 Spolek divadelních ochotníků Vlašim.....	39
4.2.1 Maňásek.....	42
4.3 Vesmír.....	43
4.3.1 Seznam celovečerních představení.....	46
5. KDE SE VE VLAŠIMI HRÁLO.....	47
5.1 Hostinec U Karla IV.....	47

5.2 Hospoda Na Knížecí	47
5.3 Sokolovna.....	48
6. KOMENTÁŘ K PŘEHLEDU SEHRANÝCH DIVADELNÍCH PŘEDSTAVENÍ V LETECH 1859 – 2009	50
6.1 Komentář k přehled dětských představení a dětského loutkového divadla sehraných souborem Maňásek ve Vlašimi od 50. let 20. století	51
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	54
SEZNAM PŘÍLOH.....	56
Přehled sehraných divadelních představení ve Vlašimi v letech 1859 – 2009	56
Přehled dětských představení a dětského loutkového divadla sehraných souborem Maňásek ve Vlašimi od 50. let 20. století	69

ÚVOD

Jako téma své bakalářské práce jsem si zvolila „Ochotnické divadlo a spolková činnost ve Vlašimi od poloviny 19. století“. Jedná se tedy o regionální heuristickou práci týkající se převážně ochotnického divadla. Výběr byl zcela jednoznačný, jelikož k tématu ochotnického divadla mám poměrně blízko. Divadlo se navíc ve městě Vlašimi zasloužilo o největší rozmach kultury po dobu více než 150 let. Období 150 let, které já ve své práci zkoumám, je sice dosti dlouhé na jednoznačný popis, nicméně já jsem se primárně zaměřila na nástin spolkové činnosti ve Vlašimi a hlouběji jsem poté nahlédla na přehled vývoje amatérského divadla. Nejpodrobněji zkoumám dobu druhé poloviny 19. století a počátek 20. století do skončení druhé světové války. Jsou to léta, ze kterých pochází nejvíce dochovaných zápisků, ať už v kronikách či archiváliích pamětníků. Navíc se jedná o období největší slávy místního amatérského divadla a jejich největšího vzestupu. Je pravdou, že k tomuto tématu není doposud zpracováno mnoho sekundární literatury a existuje minimální seznam pramenů, ze kterých by se dalo vycházet. Proto jsem se zaměřila na dobové zápisky, kroniky a pamětní knihy, sborníky jednotlivých ochotnických skupin, noviny a časopisy ze Soukromého okresního archivu v Benešově a Kulturního oddělení Městského úřadu ve Vlašimi a v neposlední řadě právě na výpovědi pamětníků. Cílem bylo nashromáždit materiál týkající se amatérských a ochotnických divadelních spolků působících především ve Vlašimi a částečně jeho blízkém okolí.

V práci se nejedná o zjišťování nových poznatků týkajících se dějin městského divadla, ale o souhrn činnosti místních ochotníků a dalších spolků, které divadlu a kulturnímu rozvoji města přímo předcházely. Tyto poznatky dále konfrontuji s pohledem teatrologie uváděné v akademických *Dějínách českého divadla III a IV*. Dochází tak ke srovnání činnosti divadelních spolků ze středočeského města Vlašimi a větších českých měst s centrálním místem v Praze. Z obou knih jsem čerpala převážně příspěvky týkající se ochotnického divadla, méně již divadla profesionálního.

Práce je nástinem a popisem spolkového dění se zaměřením na dobrovolné divadelní a amatérské herecké spolky v období, kdy začaly vznikat spolky větší, s delší setrvačností, stálým souborem a určitým vyjasněným repertoárem. V této době již nefungovaly pouze skupinky hrající divadlo sporadicky, při oslavě důležitých svátků. Místo toho vznikala seskupení profesionálnější, se snahou o kvalitně odvedenou práci. Vlašim v tamních dobách zažívala nárůst kultury, což se netýkalo jen a pouze divadelnictví. Významnou

roli zde představovalo umění výtvarné, zakládání různých čtenářských či vlastivědných spolků, spolků se sportovní tematikou a mnoho dalších odvětví. Nicméně divadlo bylo jedním z nejdůležitějších aspektů vlašimského kulturního života. Ve své práci dále představuji několik nejhlavnějších amatérských divadelních souborů a spolků, jejich vznik a fungování, členy, repertoár a v neposlední řadě také zánik. Součástí práce je i výčet míst, na kterých se divadlo odehrávalo a stručný popis jejich historie.

Primárně jsem čerpala z dochovaných archiválií a několika málo děl vytvořených vlašimskými rodáky. Jsou to přehledy historie města a jeho společenského života. Pro doplnění chybějících informací jsem musela bádát v zápiscích a dochovaných materiálech pamětníků. Významnou součástí tvoří také výpovědi pamětníků a bývalých členů ochotnický a amatérských divadelních souborů. Jednotlivé výpovědi jsou zpracované do popisu činnosti a existence hlavních divadelních souborů v jim určené kapitole. Propracování se k detailům nebylo zrovna jednoduché z důvodu stáří a neskrývaného optimistického sentimentu jednotlivých pamětníků. V závěru práce v přílohové části následuje tabulka veškerých divadelních představení sehraných ve Vlašimi místními divadelními soubory a ochotníky od roku 1859 do 2009 – tedy za dobu 150 let. Repertoár a inspirace k divadelním představením jsou následně shrnuty do uceleného komentáře na konci práce Zde jsem použila jen a pouze informace vycházející z kronik a pamětních knih města Vlašimi.

1. VLAŠIMSKO A VLAŠIM

1.1 Vlašimsko

Město Vlašim a jeho okolí, tzv. Vlašimsko, jsou součástí kraje kolem bájně hory Blaník – tedy Podblanicka. První zmínky o krajině s příznačným názvem Podblanicko, jakožto kopcovité krajině plné lesů, polí a rybníků ležící pod horským masivem Blaník, pochází z doby, kdy toto místo osídlili Keltové před 2 tisíci lety př. n. l. Později se zde usídlili Germáni a nakonec Slované.¹ Vlašimsko se rozprostírá na území Vlašimské a Benešovské pahorkatiny, v jehož centru stojí právě město Vlašim. K vlašimskému panství odedávna řadíme obce tvořící s městem jeden velký celek – jsou to obce Bolina a Bolinka, Domašín, Chobot, Lhota Hrazená, Lhota Nesperská, Polánka a Znosim.² Významným datem pro obyvatele celého Podblanicka se stal 15. srpen 1937, kdy vznikl samostatný okres Vlašim.³

1.2 Vlašim

Vznik dnešního města Vlašimi datujeme do doby keltské, kdy se zde usídlili první obyvatelé, kteří si na pravém břehu řeky Blanice vytvořili menší osadu – později nazvanou Vlašim. Přesnou dataci ale neznáme a právě proto se zde nikdy nekonaly oslavy založení města, ani jiné kulturní akce s tím spojené. První archeologické důkazy osídlení řadíme do doby na přelomu 12. a 13. století. Mezi ně patří především kostel sv. Jiljí, jehož umístění mimo osadu nebylo do dnešního dne vyjasněno. První písemné zmínky o obci pocházejí z roku 1318, kde se historik August Sedláček zmiňuje o pánech „kteří seděli na Vlašimi již na počátku 14. věku, ale bezpochyby již o mnoho let dříve.“⁴ Nejstarší vyobrazení Vlašimi a jejího okolí dokládá mapka, nebo spíše jakýsi plánec z roku 1722 přiložený k oficiální dokumentaci pražského arcibiskupství. Nicméně až téměř do samého konce 20. století, tedy do doby, kdy byl roku 1985 objeven již zmiňovaný nejstarší plánec města a jeho okolí, byla za nejstarší vyobrazení pokládána Puchernova kolorovaná rytina

¹ SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s Městem Vlašim, 2006, s. 11-12.

POUZAR, Jaroslav. *Podblanickou minulostí: Kapitoly z historie Vlašimi a okolí*. Praha: VIDA, 1996, s. 15.

² SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s městem Vlašim, 2006, s. 23-32.

³ POUZAR, Jaroslav. *Podblanickou minulostí: Kapitoly z historie Vlašimi a okolí*. Praha: VIDA, 1996, s. 69.

⁴ SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s městem Vlašim, 2006, s. 14. ISBN 80-7021-846-0.

z roku 1802. Vlašim byla vždy městem poddanským. Městečkem se stala ve 13. století a na město, resp. dvojměstí, byla oficiálně povýšena roku 1580 za panování Aleše Klenovského ze Ptení, dlouho po vybudování místního hradu. Podle některých autorů se tak stalo již v první polovině 14. století, což ale není historicky řádně doloženo.⁵

Historie nynějšího zámku, původně tedy hradu, sahá do počátku 14. století (jak odhalily archeologické průzkumy ve 20. století). Přesné datum jeho zbudování neznáme, ale některé prameny v čele se ztracenou vlašimskou pamětní knihou uvádějí přesný rok 1303. Zámek není vystavěn v jednotném stylu, přesněji řečeno můžeme na této budově sledovat snad všechny etapy architektonického vývoje naší země. Jednotlivé úpravy uskutečňovaly vždy dané šlechtické rody, aby veřejnosti ukázaly svou sílu, ať už politickou nebo finanční. Zpočátku byl hrad raně gotický, o to se zasloužil jeho první majitel. Ve druhé polovině 14. století odkoupili hrad páni z Jenštejna, kteří právě v této době začali užívat jméno „z Vlašimě.“ Pravděpodobně nejznámějším členem tohoto rodu byl druhý pražský arcibiskup Jan Očko z Vlašimě, mimo jiné důvěrník Karla IV. Jeho synovec Jan z Jenštejna poté přebudoval sídlo ve stylu gotickém. V této podobě zůstal hrad nezměněn i po celé husitské války. Ačkoli jeho úpravy v této době stagnovaly, důležité bylo, že nedošlo k jeho zničení a to z jednoho prostého důvodu. V té době zde sídlili páni z Chotěmic, kteří stáli na straně husitské. Poté byl hrad přestavěn v pozdně gotickém stylu na reprezentativní, silně opevněné sídlo. O necelých dvě stě let později dochází k radikální změně a původní hrad, do této doby gotický, se mění v renesanční zámek se zdokonaleným vnějším opevněním. A v této podobě se zachoval víceméně dodnes. Ještě na konci 20. století došlo k několika úpravám, které se více či méně týkaly zrekonstruování určitých poničených částí zámku.⁶

Od počátku bylo město budováno celé téměř jen ze dřeva. Nicméně po několika požárech, z nichž ty největší se odehrály v letech 1663 a 1808, se pomalu započala výstavba budov kamenných a město jako takové se začalo, co se rozlohy týče, rozrůstat až do dnešní podoby. Asi nejvíce se ale přeci jen rozrostlo s příchodem zbrusu nového nádraží a zahájení provozu nové železniční trati z Benešova do Vlašimi na konci 19. století, přesněji roku 1895. V dnešní době je město známo nejen pro svůj rozsáhlý park (založený kolem roku 1775) a zámek, ale také pro Blanické strojírny. Ty byly do Vlašimi

⁵ SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s městem Vlašim, 2006, s. 117-146.

⁶ Tamtéž, s. 117-146 a 180-184.

přestěhovány roku 1935 z původní Kapslovny v Praze. Od té doby se jejich výroba nezastavila a s velikou úspěšností dnes produkují střelivo do celého světa.⁷

Původ názvu města je spjat s pověstí pocházející ze 12. století, nicméně skutečnost je trochu reálnější. Pověst vypráví o bojích ve 12. století, kdy byl český lid vyzván k válečnému tažení proti italskému Milánu. České vojsko se v čele s králem Vladislavem II. statečně a s veselou myslí vydalo do Milána, kde prokázali své hrdinství a tak pomohli k dobytí Milána. České vojsko se poté seznamovalo s vysokou kulturou Italů – Vlachů, kterou byli okouzleni. Jeden z udatných rytířů se zanedlouho vrátil zpět do Čech na své sídlo nad řekou Blanici. A protože byl krásou a mravností vlašské země Italů natolik očarován, začal si říkat Vlašim. Toť celá pověst, jak už jsem se ale zmínila výše, realita je jiná. Dnešní podoba slova Vlašim je starobyrou přivlastňovací příponou odvozena od jména Vlastislav či Vlastimil, některého člena z rodu Vlastislavců, jimž zdejší kraj patřival. Jméno Vlastislav můžeme přeložit jako „Vlašimův (majetek)“. Vlašim je tedy domácí obměnou jména Vlach. V různých starých latinských a německých spisech můžeme objevit také různé obměny tohoto názvu – de Wlassimie, de Wlassin, Plessin, Pleszings, Flesching, Wlassing a podobně.⁸

⁷ POUZAR, Jaroslav. *Podblanickou minulostí: Kapitoly z historie Vlašimi a okolí*. Praha: VIDA, 1996, s. 69.

SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s městem Vlašim, 2006, s. 12-14 a 20-21.

⁸ SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s městem Vlašim, 2006, s. 15-16.

POUZAR, Jaroslav. *Podblanickou minulostí: Kapitoly z historie Vlašimi a okolí*. Praha: VIDA, 1996, s. 37.

2. OCHOTNICKÉ DIVADLO V ČECHÁCH V 19. A 20. STOLETÍ

Spolkový kulturní život se v Čechách začal rozvíjet již na počátku 19. století. Spolky⁹ zastávaly významnou úlohu při formování novodobého českého národa. Do této doby existovaly pouze náboženská bratrstva a cechy, z nichž jich velká část zanikla v období Bachova režimu. Po pádu absolutismu kolem roku 1859 nastal v celé zemi veliký rozmach, díky kterému došlo k rychlému rozvoji v oblasti spolkové činnosti. Začaly vznikat spolky a organizace s určitým zaměřením. Byly to právě organizace kulturní, sportovní, hospodářské, profesní, vzdělávací, spotřební a později i odborové. Významnou roli zde hrály spolky divadelních ochotníků, jelikož divadlo mělo poměrně značný vliv na naše národní obrození.¹⁰

2.1 Ochotnické divadlo ve druhé polovině 19. století

Po skončení období národního obrození přichází nová vlna kulturní činnosti v Čechách. S nastávající průmyslovou revolucí se mění i společnost, která se třídí a ustaluje na jednotlivě diferenciované skupiny ve většině obcí po celé zemi. Podstatná změna se děje i ve spolkové činnosti, zvláště pak v hnutí ochotnickém. To se posouvá na přední příčky městské kultury a už do něj nezasahuje pouze měšťanstvo a jeho inteligence, ale i dělnictvo. I přesto měli ale měšťané mezi ochotníky většinovou převahu. Divadlo bylo číslem jedna v kulturním rozvoji českých obcí.¹¹

V 50. letech bylo ochotnické divadlo zakazováno díky vládnímu nařízení Bachova absolutismu a nového divadelního řádu z roku 1850. Mnoho ochotnických spolků proto bojovalo o své přežití. Amatérská divadelní činnost tak fungovala víceméně na zapřenou, představení se odehrávala pod záminkou dobročinného či kulturního účelu, hrálo se ilegálně v ústraní či v soukromí. Často byla představení zakazována a dokonce rušena. Nicméně ne vždy se církvi nebo státním úřadům podařilo zakročit a tak nebylo ochotnické hnutí nikdy úplně potlačeno. Určitou roli zde sehrál vztah Čechů a Němců. Postupem času vymizela německá představení a němečtí amatérští herci z českých měst a lidé se

⁹ Organizace, které na základě dobrovolnosti sdružují občany za účelem splnění společných zájmů. Činnost vyvíjejí na základě přijatých stanov, schválených příslušným státním orgánem.

SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s městem Vlašim, 2006, s. 213.

¹⁰ SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s městem Vlašim, 2006, s. 213-219.

¹¹ *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*. Praha: Libri, 2004, s. 19-22.

přikláněli na stranu Čechů. To v několika případech zapříčinilo rozbroje mezi těmito kulturami a německá strana se tak několikrát pokusila pokazit zábavu a představení českých ochotníků.¹²

V 60. letech došlo k uvolnění a obnově ústavních svobod. České ochotnické divadlo se ocitlo v novém rozkvětu, navazovalo na předchozí činnost, vytvářelo volně fungující spolky, bylo legální a rychle se šířilo po celé zemi. Jednotlivé spolky začaly být právoplatně registrovány a spadaly pod nově vznikající Divadelní jednotu. „*Při příležitosti slavnosti kladení základního kamene k Národnímu divadlu sešla se v Karlině v roce 1868 valná schůze zástupců ochotnických spolků z Čech a Moravy a založila Divadelní jednotu, organizaci, jež měla na podkladě jednotných stanov vnést řád do živelně narůstajícího hnutí.*“¹³ Později vznikaly další organizace zaštiťující ochotnické hnutí. Mezi ně patřila Matice divadelní, která byla po 5 letech nahrazena Ústřední Maticí divadelních ochotníků československých¹⁴. Mezi zakladatele ochotnických spolků řadíme lékaře, notáře, lékárníky, úředníky, studenty a méně již kněží a učitele – ti měli dokonce roku 1873 zakázáno účastnit se ochotnické činnosti a vystupovat na jevišti. Být členem takového spolku bylo obzvláště v 60. a 70. letech 19. století významným počinem. Dokládají to i známé osobnosti, kteří tuto činnost vyvíjeli – Alois Jirásek či například Antal Stašek. Postupem času se v divadelních organizacích začali angažovat také dělníci. Z peněz, které ochotníci získali díky sbírkám nebo jako honorář za představení, nechávali později budovat městská divadla, jeviště a jevištní zařízení, část peněz putovala na dobročinné účely a část na budování Národního divadla.¹⁵

V letech 70. se aktivita ochotnického divadelnictví pozastavila kvůli dobové hospodářské krizi v rakousko-uherské monarchii.

V těchto třech desetiletích suplovalo ochotnické divadlo scénu profesionální. Ve větších a bohatších městech¹⁶ tímto způsobem připravovalo lid na vybudování profesionálního divadla a na vesnicích byla hlavním smyslem občanská výchova herců a publika. Ochotnický herec vykonával svou práci pro získání sebedůvěry při veřejných

¹² ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla III.* Praha: Academia, 1977, s. 168 – 170.

¹³ Tamtéž, s. 176.

¹⁴ ÚMDOČ.

¹⁵ ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla III.* Praha: Academia, 1977, s. 168 – 172.

¹⁶ Jejich centrum byla Praha a dále Brno, Plzeň, Kutná Hora, Kolín, Čáslav, Nymburk, Rakovník, Louny, Slaný, Turnov, Dvůr Králové, Rychnov nad Kněžnou, Chrudim, Hlinsko, Polička, Jindřichův Hradec, Tábor, Písek, Olomouc, Vyškov a Hodonín.

vystoupeních, učil se řeči a zároveň ji předával publiku a mohl tak šířit demokratické myšlenky. Amatérské divadlo sloužilo také pro pobavení a odreagování bohatého měšťanstva. Repertoár byl v celé své šíři značně obsáhlý, ačkoliv se v jednotlivých desetiletích lišil. Od 50. let se mezi amatérskými herci začala objevovat opera, která zde tvořila velice významnou složku. Dále převažovala především dramaturgie obrozenecká, domácí i zahraniční veseloherní tvorba a představení s vlasteneckou tematikou. Objevovala se primárně v historických dramatech místních, často neznámých autorů, jejichž náměty byly často spjaty s místními pověstmi a autentickými historickými událostmi. Sporadicky se poté objevovala moderní zahraniční činohra a oblíbené hry vysokého salonního stylu. Mezi nejoblíbenější české i zahraniční autory tohoto období řadíme F. Kolára, J. Štolbu, F. F. Šamberka, J. K. Tyla, V. Huga, F. Schillera a N. V. Gogola. Některé ochotnické spolky, zvláště v Kutné Hoře a Poličce, si dodaly odvahy na několik her z díla W. Shakespeara a dostalo se jim za to zasloužené chvály. Nejvýznamnější v oblasti ochotnického divadla byla nejen v této době pražská činoherní scéna. Právě tou se inspirovaly jednotlivé spolky po celé zemi. Populární byla mimo jiné pro svou odvalu sehrát představení náročná¹⁷ nebo cenzurou nepovolená¹⁸.¹⁹ Na konec představení, většinou jako odměna za potlesk, byly přidávány závěrečné sloky²⁰ s politickým významem. Tyto posměšné až ironické texty budily dojem okamžité improvizace, ačkoliv byly předem pilně nacvičené. Zábavní ochotnické programy šířily svou pověst také kvůli nově připravovaným kabaretům a komickým výstupům. V těchto okamžicích se uplatňovali muži se svými parodiemi na dámy a známé české postavy.²¹

Malé dramatické formy si na konci 18. století vedly úspěšněji než profesionální divadla. Obvyklý program večerních besed byl plný humoru a parodií, ale také recitací, aktovek²², frašek²³ a travestií²⁴. Hojně navštěvované byly také rétorické školy, které často pořádaly turné po českých a moravských městech. Zde se amatérští herci učili správnému přednesu, rétorice a důvěryhodnému projevu. V ochotnických souborech docházelo

¹⁷ Mnoho let se hrál např. Moliérův *Lakomec*.

¹⁸ Hlavně díla F. Kolára a J. K. Tyla.

¹⁹ ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla III*. Praha: Academia, 1977, s. 175 – 178.

²⁰ Kuplety.

²¹ ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla III*. Praha: Academia, 1977, s. 185 – 190.

²² Většinou nenáročná, dramaticky zpracovaná anekdota.

²³ Situační komedie jakožto žánr komedie, jehož klíčovým momentem je komická situace a důležitým prvkem náhoda.

Základní pojmy divadla: teatrologický slovník. Praha: Libri, 2004, s. 100.

²⁴ Karikuje obsah i formu předlohy (na rozdíl od parodií, které formu přejímají a obsah mění).

k výuce také. Zvláště dorost a mladí herci zde získávali cenné informace a zkušenosti, které mohli později využít při budování „ansámbly“ profesionálního. „V Praze a v jejím bezprostředním okolí bylo takovou školou mladých talentů jazykově utrakvistické Divadlo u sv. Mikuláše na Staroměstském náměstí, kde vyrostl například František Kolár a Pavel Švanda.“²⁵ Podobně laděné organizace jako Pražská ochotnická družina, Pokrok a Brněnská družina amatérů a dramatický spolek Klicpera vyškolili nemalé množství budoucích herců, zpěváků a režisérů²⁶. Nejen tyto soubory budovaly soukromou scénu, vybíraly peníze na vybudování nových jevišť, provozovaly praktické herecké kurzy, vytvářely vlastní dekorace a kulisy. Právě kulisy byly vytvářeny co nejobecněji a nejuniverzálněji, aby se mohly použít na více představení. Vytvářeli je především malíři pokojů, výjimečně i akademičtí malíři nebo dekorační malíři – povětšinou z velkých kamenných divadel. Jedněmi z nich byli i Alfons Mucha či Josef Macourek. Nejtypičtějšími dekoracemi tehdejšího divadla se staly lesy, české krajiny, vězení a gotické sály.²⁷

Z několika dochovaných pramenů se dozvídáme také o dětských představeních. Odehrávala se zvláště pod záštitou školy, ačkoliv někdy je u sebe nechala hostovat známá kamenná divadla. Repertoár se zaměřoval hlavně na výchovnou složku. Patřily sem hlavně pohádky, výjevy ze školního, ale také rodinného prostředí. Scéna byla vždy velmi úsporná, jednoduchá a nenákladná.²⁸

Dalším významným prvkem bylo divadlo loutkové. Obliba loutkového divadla u nás panuje snad od nepaměti. V období 50. a 60. let se z velké části uplatňovaly loutkové parodie. Marionetáři tak karikovali tehdejší politické postavy a aktuální situace na rakousko-uherské scéně. O staroloutkářské parodie se zasloužil i Bedřich Smetana či Mikoláš Aleš. Oba dva vytvořili pro svá města cenné podklady pro loutková představení – B. Smetana vytvořil přehry ke dvěma představením a M. Aleš doprovodil několik parodií loutkovými perokresbami.²⁹

²⁵ ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla III: Činohra 1848-1918*. 1. vyd. Praha: Academia, 1977, s. 181.

²⁶ Jakub Seifert, Josefína Čermáková, Arnošt Grund, Leopold Stropnický, Josef Štolba, Václav Brožík, Václav Choděra a Antonín Telč-Chlumský.

²⁷ ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla III*. Praha: Academia, 1977, s. 179 – 185.

²⁸ Tamtéž, s. 191.

²⁹ Tamtéž, s. 191-194.

2.2 Ochtotnické divadlo v první polovině 20. století

Ochtotnické divadlo se v prvních patnácti letech téměř nijak nelišilo od činnosti posledních desetiletí 19. století. Později ale s příchodem války a poté nově vzniklé republiky nastal rozvoj divadla a jeho rozdělení na dělnické a měšťanské divadelní ochotnické hnutí.

2.2.1 Dělnické ochotnické divadlo v první polovině 20. století

Velkou mírou se do divadelní činnosti zapojilo dělnické hnutí. Dělnické spolky se jednotně sdružovaly ve Svazu dělnického divadelního ochotnictva československého³⁰, který vznikl již v roce 1911. Byly to spolky hlásící se k sociálně demokratické straně. Svou činnost musely v průběhu I. světové války pozastavit, stejně jako mnoho dalších spolků po celé zemi. Po válce 1918 byla ale činnost opět obnovena a dělníci započali svou aktivitu v revolučním proletářském divadle. Snahou v této době bylo, aby dělnické hnutí nepovažovalo divadlo pouze jako zdroj získání finančních prostředků, ale aby šířilo revoluční třídní uvědomění. Ve 20. letech se uváděly 3 kategorie divadelních představení – hry sociální³¹ (hrané obvykle ke slavnostním příležitostem), hry starší a klasické³² (se sociální tematikou) a zábavné komedie a frašky³³. Jen výjimečně se u takovýchto spolků objevovaly hry sovětské. Mnoho dobových autorů, mezi nimi básník J. Hora a spisovatelka M. Majerová, podporovalo aktivitu dělnického hnutí na divadelní scéně a silně je motivovalo k vyšším výkonům. Úloha dělníků v tomto směru nebyla ale nijak jednoduchá. Oproti měšťanským spolkům neměli možnost hrát v dobře vybavených divadlech. Namísto toho se nejčastěji scházeli v hospodských sálech, neměli dostatek finančních prostředků na realizaci představení a mezi lidmi nebyli tolik oblíbení. Ve druhé polovině 20. let se mezi dělnickým hnutím objevily avantgardní skupiny s názvem Modrá blůza. Jednalo se o nový typ politického divadla zaměřeného na politickou satiru, vtipné komentáře a improvizaci. Poprvé se skupina objevila roku 1926 a působila až do 30. let. Dělnické divadelní hnutí si ale uvědomovalo svou oslabenost v době buržoazní vlády a tak svou činnost na krátkou dobu téměř pozastavilo a připravovalo se na „revoluční změnu celého sociálního řádu“.³⁴ Ve 30. letech se Svaz DDOČ snažil své

³⁰ DDOČ.

³¹ Např. *Průboj* od E. Hegera.

³² Hry bratří Mrštíků, A. Jiráska nebo G. Preissové.

³³ Šamberkovy veselohry, Haškův *Dobry voják Švejk* a další.

³⁴ ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla IV*. Praha: Academia, 1983, s. 102 – 107.

ochotníky sjednotit do jednotné, mohutné organizace. Nejvýznamnější skupiny se objevovaly v Praze a na pražských předměstích (Nusle, Žižkov, Vysočany, Strašnice) a dále pak v průmyslových metropolích Čech a Moravy. Stále se objevovaly Modré blůzy a repertoár se nijak významně neměnil. Na přelomu 20. a 30. let byl založen KODAK (Kolektiv dramatických autorů komunistů), jenž se snažil prosadit novou linii revuí. Začaly se pořádat recitační večery, objevovaly se kratší scénky, písně a jiné malé jevištní formy. Tyto revue dostávaly stále pevnější vnitřní stavbu a večer od večeru se zdokonalovaly. Každé takové představení mělo ucelený formát s jasným vyhraněným socialistickým tématem. Ve 30. letech se objevilo několik organizací, které dělnické divadlo dovedly do finální levicové podoby. S tou se ale nechtěla smířit ÚMDOČ a silně se proti DDOČ postavila.³⁵ Oproti měšťanskému divadlu hrály dělnické spolky povětšinou hodnotný repertoár s protifašistickým zaměřením.

2.2.2 Měšťanské ochotnické divadlo v první polovině 20. století

V období po skončení I. světové války a po nástupu buržoazní vlády se začala měnit i struktura ochotnického divadelního hnutí. „*V následující době stabilizování buržoazně demokratické republiky se jako dva protilehlé typy ochotnické činnosti vyhranily linie levicových dělnických spolků a odborů a široká oblast amatérismu, navazující na zásady oficiální kulturní politiky.*“³⁶ V menších městech se začaly ochotnické spolky chlubit svou politickou nevyhraněností a repertoárem, který se politickým tématům nijak nevěnoval. Uváděly se hodnotné a náročné divadelní hry, které byly v amatérském projevu blízké i lidovému publiku. Tato snaha o udržení kvality ochotnických představení vyústila roku 1931 v založení pravidelných, každoročních přehlídek amatérských divadelních souborů. Počet divadelních spolků a odborů stále narůstal. Založení takového souboru bylo v této době poměrně jednoduché, jelikož si nežádalo žádné záruky v podobě kvality a profesionality zpracování jednotlivých her. S nástupem nové republiky se o ochotnické divadlo staraly 2 hlavní jednotky – Svaz DDOČ a Ústřední Matice divadelního ochotnictva československého³⁷. ÚMDOČ spravovala největší počet ochotnických divadelních organizací, pořádala divadelní amatérské přehlídky a soutěže a zároveň se starala o kvalitu představení díky pořádaným školením. Cílem ochotníků již nebylo

³⁵ ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla IV*. Praha: Academia, 1983, s. 228 – 238.

³⁶ ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla IV: Činoherní divadlo v Československé republice a za nacistické okupace*. 1. vyd. Praha: Academia, 1983, s. 182.

³⁷ ÚMDOČ.

národní uvědomění, ale rozncení zájmu o umění u široké veřejnosti. V jednotlivých repertoárech se uváděla hodnotná dramata domácí i světové tvorby, ale i kusy nižšího postavení, které měly sloužit k nalákání publika a k co největšímu výdělku. Uváděli se nejčastěji čeští autoři realistického zaměření, nicméně zvláště ve větších městech si herci troufli na tradiční a kvalitativně vysoké inscenace. Mohli si to dovolit kvůli propracovanosti textu, vybavenosti jevišť, dobrým hercům a profesionální režii. Ze získaných financí poté spolky ÚMDOČ zdokonalovaly svá divadelní zařízení a budovaly nová jeviště či úplně nové budovy.³⁸

České ochotnické spolky vznikaly ve 20. a 30. letech i v zahraničí, převážně ve Vídni a americkém Chicagu, ojediněle i v jiných zemích po celém světě. Působily zde z důvodu rozšiřování kultury pro Čechy zde žijící a pro udržování národního povědomí i v cizině.³⁹

Ve 30. letech propagovala ÚMDOČ buržoazní nacionalismus, ačkoliv se prezentovala jako politicky neustranná. Dělo se tak z důvodu reakce na propagaci DDOČ. Stále častěji se objevovaly studentské spolky a v ochotnickém repertoáru docházelo k přímým reakcím na představení čerstvě sehraná profesionálním kamenným divadlem. Spolky tak reagovaly na soudobou potřebu po novotě a maloměšťanské soubory mohly tímto způsobem zprostředkovat nejnovější pražská představení i svému kolektivu.⁴⁰

2.2.3 Úpadek ochotnického divadelního hnutí v Čechách

Poměrně těžké ztráty utrpělo ochotnické divadelnictví již v roce 1938, tedy počátkem tzv. druhé republiky. „*Na základě dostupných zpráv lze usuzovat, že k 15. III. 1939 působilo v českých zemích na 7000 ochotnických divadel a souborů. Tak např. jen Ústřední matice divadelního ochotnictva českého (ÚMDOČ) sdružovala tehdy 1700 – 2000 ochotnických souborů.*“⁴¹ Na přelomu 30. a 40. let začaly zanikat mnohé spolky převážně v pohraničních oblastech (byly jich téměř 2000) a násilně zlikvidovány byly soubory Svazu dělnických divadelních ochotníků československých. Okupanti se krátce po svém příchodu do Čech snažili zlikvidovat všechny ochotnické soubory šířící protinacistické myšlenky na „divadelních prknech“. Nejprve se je snažili ideologicky stáhnout na svou stranu, ale pokud tento způsob ztroskotál, zastavili roku 1941 činnost všech sokolských

³⁸ ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla IV*. Praha: Academia, 1983, s. 182 – 185.

³⁹ Tamtéž, s. 182-185.

⁴⁰ Tamtéž, s. 270 – 278.

⁴¹ ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla IV: Činoherní divadlo v Československé republice a za nacistické okupace*. 1. vyd. Praha: Academia, 1983, s. 540.

jednot a divadelních souborů. Ještě téhož roku tyto organizace zrušili úplně a konfiskovali jejich majetek. Postupem času za II. světové války byly perzekuovány i soubory stojící mimo politické dění a do roku 1944 se oficiálně nezachoval žádný divadelní spolek. Nacisté po celou dobu zasahovali proti jednotlivým spolkům a souborům, násilně je rozpouštěli a zabavovali jejich majetek. I přesto mnoho ochotnických spolků po období nacistické okupace pracovalo a šířilo svou působnost kvůli novým, mladým pracovníkům – avšak neoficiálně a nazapřenou. Radíme sem i spolky dělnické, které oficiálně vystupovat nesměly, avšak členové vystupovali pod záštitou různých klubů ve svých zaměstnáních.⁴²

Repertoár byl nyní utajovaný a musel se obejít bez politické problematiky. Soubory vystupovaly tajně a nenápadně. Úroveň jednotlivých představení se lišila – velké a významné spolky (nyní utajované) kladly důraz na formát svých her, vyhýbaly se kýči a tematicky se již nezaměřovaly na přítomnost a záměrně se od ní odvracely. Nejoblíbenějšími autory byly za dob okupace W. Shakespeare, J. K. Tyl, L. Stroupežnický a J. Drda. Oproti úpadku dělnických divadel se měšťanští ochotníci vzchopili a posílili díky řadě nových spolupracovníků. Inspiraci čerpali u profesionálních divadelních scén, tudíž předváděli primárně české klasické autory a jejich díla a několik málo her italských, německých a španělských autorů. Častým úkazem bylo předvedení nové hry již několik týdnů po premiéře pražských profesionálních divadel.⁴³

Poměrně významným fenoménem 40. let se staly studentské opozice ochotnického divadla. Mladí lidé, kteří se distancovali od dělnických i měšťanských ochotnických souborů, měli kuráž a odvahu pouštět se do inscenací, které byly v první polovině 40. let často zakázané. Oblíbené se napříč publikem staly parodie, frašky, recitační formy a také nedramatické texty (prózy a verše). Nebyly to pouze soubory pražské, ale objevovaly se i v Brně, v Plzni, v Olomouci, v Hradci Králové, ve Valašském Meziříčí a v Pelhřimově. Mezi studentskými ochotnickými soubory se zrodily pozdější legendy – J. Sovák, O. Lipský, M. Kopecký a A. Bernášková. Výhodou mladé generace amatérských herců byla, jak jsem již zmínila, odvaha tvořit i přes totální zákaz pořádání divadelních představení v létě 1944. Soubory nehodlaly se svou činností přestat a tajně připravovaly inscenace

⁴² ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla IV*. Praha: Academia, 1983, s. 540 – 541.

⁴³ Tamtéž, s. 541 – 544.

zakázaných her, které zamýšlely představit po osvobození země. Nebylo tedy výjimkou, že mnoho amatérských souborů zahajovalo svou činnost již v květnu 1945.⁴⁴

⁴⁴ ČERNÝ, František. *Dějiny českého divadla IV*. Praha: Academia, 1983, s. 544 – 545.

3. AMATÉRSKÉ DIVADLO A SPOLKOVÁ ČINNOST NA VLAŠIMSKU, ZVLÁŠTĚ PAK VE VLAŠIMI

3.1 Amatérské divadelní spolky v okolí Vlašimi

Ochotnické a dobrovolné divadelní spolky vznikaly na Vlašimsku již od druhé poloviny 19. století, avšak většina z nich až na počátku století dvacátého. Neznamená to ale, že by se do té doby divadlo hrané místními obyvateli nekonalo. Jen neexistovaly spolky jako takové – tedy neexistoval žádný ustálený soubor s vlastním repertoárem, ustáleným kolektivem a s pravidelnými představeními. Do druhé poloviny 19. století se místní občané scházeli kvůli divadlu vždy za určitým účelem. Vypadalo to tak, že se na danou dobu utvořila skupinka herců a jejich pomocníků, kteří ve svých volných chvílích připravili divadelní představení. Vždy se tak konalo za nějakým účelem, většinou spjatým s ročním obdobím, Velikonocemi nebo Vánocemi. Představení se nacvičilo, poté se na nějakém veřejném místě odehrálo (často pouze jednou), skupina se opět rozešla a dál nic jiného nepřipravovala.⁴⁵

První dobrovolné ustálené divadelní spolky vznikaly na Vlašimsku v Chotýšanech (zde se hrálo od roku 1860), v Divišově (1883), v Načeradci (1894) a v Trhovém Štěpánově (1899). Většina ostatních obcí založila své divadelní spolky a skupiny až na počátku 20. století. Existence těchto skupin je snadno doložitelná z kronik a pamětních knih, tudíž víme i to, jak dlouho fungovaly nebo proč se například rozpadly. Mezi nejdéle fungující řadíme ty z Chotýšan, Divišova, Načeradce, Českého Šternberku, Trhového Štěpánova, Střechova nebo ze Všechlap. Pokud přestal být nějaký spolek aktivní a zanikl, nebylo to většinou dobrovolné rozhodnutí. Některé se rozpadly kvůli úřednímu zákazu za německé okupace, jiné byly úředně rozpuštěny kvůli zabránění území a prostor, další se zase staly součástí zájmových organizací typu ROH – a to zvláště po únorovém převratu v roce 1948.⁴⁶

Původní spolky nebyly jen čistě divadelní, začínaly totiž většinou jako čtenářsko-ochotnické či vlastivědné kluby. V letech 1883 – 1952 existovalo v našem okrese 55 ochotnických spolků v malých obcích. Své ochotnické spolky si zřídily například sokolské jednoty, hasičské sbory nebo některé politické strany. Repertoár jednotlivých

⁴⁵ Pamětní kniha města Vlašimě III (Městský úřad Vlašim).

⁴⁶ Tamtéž.

Kronika města Vlašimi III (Městský úřad Vlašim).

spolků se dost často lišil. Vše záviselo na délce fungování spolku, na jeho vedení a členech, na velikosti obce, na ročním období a v neposlední řadě také na obecnstvu. Podle období a situace v zemi byly potom vybírány i samotné divadelní hry. Ve válkách a krátce po nich se uplatňovaly převážně hry s národnostní tematikou. Za německé okupace byly tyto hry zakázány kvůli rasové a politické nevhodnosti autorových myšlenek. V období první republiky byla hlavním tématem nově vzniklá Československá republika a její první prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Tyto hry byly proto často uváděny ve výroční den československého státu, tedy 28. října, nebo na prezidentovy narozeniny 7. března. Nejvíce se v tomto období uplatňovala díla českých dramatiků, jako byli Josef Kajetán Tyl, Alois Jirásek, Ladislav Stroupežnický, bratři Alois a Vilém Mrštíkovi, František Xaver Svoboda, František Ferdinand Šamberk či Josef Skružný.⁴⁷

Četnost uvádění nových divadelních představení se velmi lišila. Některé spolky nacvičovaly nové hry každý měsíc, jiné třeba jen dvakrát ročně. To nejpravděpodobněji vycházelo ze zájmu členů a jejich finančních prostředků potřebných k vytvoření scény a kvalitního divadelního prožitku. „*Slasti strasti divadelních ochotníků v malých obcích – málo vhodných lidí (tj. Herců), někdy i málo publika, chybějí peníze na divadelní knížky, autorská práva, sál, otop, světlo atd.*“⁴⁸ Zpravidla se ale nejčastěji hrávalo o vánočních a velikonočních svátcích, o Silvestru a celkově více na podzim a v zimě. Méně potom na jaře a výjimečně v létě. Ochotnická představení byla většinou doprovázena večerní taneční zábavou, hrálo se tudíž především v sálech hostinců nebo v sokolovnách.⁴⁹

Ochotnické divadlo v menších obcích je zachováno dodnes. Dalo by se říci, že zde má amatérské divadlo stabilnější zázemí a důležitější funkci než ve větším městě. Mezi obce, které své divadlo stále pěstují, řadíme Postupice, Studený, Načeradec, Chotýšany, Louňovice, Křivsoudov, Kamberk, Domašín, Všechlapy, Divišov a Daměnice.

3.2 Spolky a sdružení ve Vlašimi v 19. a 20. století

Konec 19. století, zejména poslední třetina tohoto období, byl dobou vzniku různých druhů spolků s určitým zaměřením. Sestavit přesný seznam veškerých sdružení vzniklých v druhé polovině 20. století je poměrně náročné. Nedostávají se nám potřebné informace,

⁴⁷ POUZAR, Jaroslav. *Podblanickou minulostí: Kapitoly z historie Vlašimi a okolí*. Praha: VIDA, 1996, s. 69- 73.

⁴⁸ TYWONIAKOVÁ, Jana. Ochotnické divadlo na podblanickém venkově. *Sborník vlastivědných prací*. Benešov: Muzeum okresu Benešov: SOkA Benešov, 1999, č. 39, s. 240. ISSN 0487-5648.

⁴⁹ Tamtéž, s. 237-244.

o některých spolcích slýcháme jen útržkovitě a jejich činnost není mnohdy vůbec zaznamenaná. Mnoho spolků můžeme tedy pouze vyjmenovat, nicméně více podrobnějších informací o nich nemáme.⁵⁰ Ačkoliv v tomto období vzniklo mnoho druhů spolků a organizací, za jeden z nejvýznamnějších považujeme spolek vlašimských ochotníků. A to z důvodu rozvoje kultury v zemi po skončení Bachova režimu. Program amatérského divadelního souboru byl velice pestrý, bohatý a cílený na všechny věkové kategorie lidí ve městě a jeho přilehlém okolí. Možná právě proto patřil mezi obyvateli mezi nejoblíbenější. Podle dochovaných pramenů se Vlašim mohla ve druhé polovině 19. století jevit jako ospalá či omámená jak po stránce národní, tak hospodářské. K jejímu probuzení napomohli zpočátku jednotlivci a později dobrovolné spolky. Mezi jednotlivce (zároveň považované za nejvýznamnější vlašimské rodáky) řadíme Antonína N. Vlasáka, Františka Augustina Slavíka, Dr. Serváce Bonifáce Hellera, Františka Neubauera, některé kněží a učitele a dále zejména Čtenářský a ochotnický spolek.⁵¹ Tehdejší starosta a národní nadšenec Fr. Neubauer nechal na důkaz nárůstu kultury strhnout starý domek č. p. 20 a místo něj nechal vybudovat jednopatrový hostinec U Karla IV. sloužící jako kulturní a společenské centrum.⁵²

3.2.1 Přehled jednotlivých spolků druhé poloviny 19. století⁵³

Vznik	Název spolku	Zánik
1847	Čtenářský spolek	50. léta 20. století
6. 8. 1862	Zpěvácký spolek Blaník ⁵⁴	1874
23. 5. 1870	učitelská jednota Budeč	1929
1874	výherní spolek Fortuna	60. léta 20. století
1875	Spolek vlašimských vysloužilců	
1877	Sbor dobrovolných hasičů	funguje do současnosti

⁵⁰ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 53-70.

SLAVÍK, František Augustin. *Dějiny města Vlašimě a jeho statku*. Vlašim: Město Vlašim, 1994, s. 377.

⁵¹POUZAR, Jaroslav. *Podblanickou minulostí: Kapitoly z historie Vlašimi a okolí*. Praha: VIDA, 1996, s. 73-83.

⁵² SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s městem Vlašim, 2006, s. 213-215.

⁵³ Veškeré informace a data v tabulce pochází z Kroniky města Vlašim III a z Pamětní knihy města Vlašimě III. Oba prameny jsou uloženy v archivním fondu Městského úřadu Vlašim.

⁵⁴ Později Pěvecké sdružení Blaník.

1882	Spolek divadelních ochotníků	funguje do současnosti
1881	Krejcarový spolek Lidumil	1921
19. 4. 1885	Zábavní spolek Ratolešť, resp. Ratolest	1905
1890	Beseda	30. léta 20. století
1892	Sokol (pod něj ještě spadaly: Bruslařský klub a Odbor turistů)	funguje do současnosti
14. 6. 1895	Hospodářský spolek	
1899	Okrašlovací spolek	50. léta 20. století
1899	Řemeslnicko-živnostenská beseda	40. léta 20. století
1900	Spolek paní a dívek Karolina Světlá	1948

Počátkem všech budoucích divadelních spolků byl první kulturní spolek ve Vlašimi - **Čtenářský spolek**. Vznikl v listopadu 1847 a jeho členové byli původně jen učitelé a katoličtí kněží.⁵⁵ Debatovalo se zde především o dobových časopisech a novinách a určitých dílech českých literárních umělců. Činnost spolku byla násilně přerušena s příchodem Bachova absolutismu a následně znovu obnovena roku 1880 díky finančním příspěvkům jednotlivých členů. V 90. letech měl spolek osmdesát členů a vlastnil téměř 800 titulů rozdělených na zábavné, poučné, díla nádherná, knihy básnické, časopisy a hudebniny. Takové množství knih a časopisů neregistrovala v této době ani obecní knihovna.⁵⁶ Čtenářský spolek se na pár let zhostil pořádání kulturních akcí zahrnujících i taneční a hudební večery s myšlenkou rozšířit kulturní dění ve městě. To zavdalo nápadu vytvoření prvních větších divadelních skupin ve Vlašimi. Mezi nejoblíbenější akce patřily literární večery, na kterých byl vždy představen jeden autor, jeho život, dílo a veškeré souvislosti mezi tím. Představovaní autoři byli často vybíráni podle dobových událostí, se kterými souviseli. Zajímavostí je, že zpočátku se těchto večerů účastnili pouze muži. Až se smrtí spisovatelky Karoliny Světlé, na jejíž počest byl utvořen jeden literární večer, byly pozvány i ženy, které se od té doby účastnily pravidelně. Úspěšnost spolku ale začala velice brzy upadat. Pro občany stále nebylo samozřejmostí docházet na každý jeden zábavný večer pořádaný právě Čtenářským spolkem a divácká návštěvnost s každým

⁵⁵ SLAVÍK, František Augustin. *Dějiny města Vlašimě a jeho statku*. Vlašim: Město Vlašim, 1994, s. 336.

⁵⁶ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 57-60.

novým kulturním večerem klesala. Hlavními příčinami ale byly dvě události, které zapříčinily pokles oblíbenosti souboru. Tou první bylo vyřazení časopisu *Paleček* se satirickou přílohou *Šotek* z archivu čtenářského spolku. Tento časopis patřil k nejoblíbenějším a vlašimské obyvatelstvo pobouřilo jeho náhlé odebrání z oběhu. Členové spolku to vysvětlovali tím, že „*Šotek napadá muže, kteří se o náš národní život velmi zasloužili, jako jsou Náprstek, Randa, Vrchlický a další, dále že též bezdůvodně a přemrštěně uvádí v posměch katolické obřady, Národní divadlo i český klub a že tedy šíří mezi čtenáři nepravé názory a rozkol v národě.*“⁵⁷ Druhou a výrazně závažnější událostí bylo založení spolku *Ratolest*, resp. *Ratolest*. Stalo se tak roku 1885. *Ratolest* znamenal pro Čtenářský spolek nemilou, poměrně silnou konkurenci, jelikož jeho jediným účelem byla zábava a její šíření nejen mezi městské obyvatelstvo. Začaly se pořádat zábavní večery a *Silvestry*, na kterých dříve Čtenářský spolek vydělával nemalé peníze. Ty byly potom využity na nákup nové literatury a vlastní fungování spolku.⁵⁸ Činnost spolku úplně nezaniká, na to měl poměrně silné postavení, nicméně silně oslabuje a zabývá se již téměř výhradně nákupem a půjčováním knih svým členům. Čtenářský spolek funguje hlavně díky usilovné práci nejagilnějšího člena p. Vondráčka. Ten udržoval soubor při životě. Jeho obětavá práce ale byla ostatními členy přijímána jako samozřejmost a tak se nikdy nestal čestným členem. On sám se navrhnout nesměl a ostatní nenapadlo ho na toto vyznamenání navrhnout. Činnost spolku víceméně končí roku 1906, kdy pan Vondráček zemřel a zbylí členové už o jeho chod nepečovali. Dá se říci, že Čtenářský spolek jako takový přežívá až do 50. let, nicméně jeho funkce už spočívá jen v půjčování knih obyvatelům.⁵⁹

Druhým nejstarším spolkem bylo **zpěvácké sdružení Blaník**. To bylo vytvořeno roku 1863 a členové byli zpočátku pouze muži. Za jeho vznikem stojí vzpomínková slavnost k uctění památky Karla Havlíčka Borovského a jeho dcery Zdeňky konaná v Praze roku 1862. Tato událost oslnila vlašimské obyvatelstvo, kteří se jí účastnili. Oslnění byli hlavně vystoupením mužského sboru, což vedlo k myšlence vytvořit pěvecký sbor i ve Vlašimi. Dobovou atmosféru popisuje P. V. Trnka v úvodu pamětní knihy spolku zpěváckého. „*Zakusivše tam zpěvu slastí nevýslovných, podali při návratu svém počáteckým pánům*

⁵⁷ POUZAR, Jaroslav. *Podblanickou minulostí: Kapitoly z historie Vlašimi a okolí*. 1. vyd. Praha: VIDA, 1996, s. 41.

⁵⁸ Tamtéž, s. 40-44.

PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 57-58.

⁵⁹ POUZAR, Jaroslav. *Podblanickou minulostí: Kapitoly z historie Vlašimi a okolí*. Praha: VIDA, 1996, s. 208-213.

*pěvcům, ve Vlašimi se zdrževším, ruky na důkaz, že vybidnutí jejich přijímají a o zaražení⁶⁰ zpěváckého spolku všemožně a usilovně se zasadí. Co 18. května 1862 rukoudáním slíbeno, to také pak provedeno.*⁶¹ Již od počátku měl sbor 26 členů, výhradně mužů. Sborové zkoušky zpěvu se konaly jednou týdně v budově měšťanské školy. Název Blaník je spjat s událostí, kdy byl spolek udán svými nepřáteli s tím, že se celý soubor chystá vystoupat na horu Blaník a zde uspořádá demonstraci, na jejímž konci se budou podávat klobásy a pivo. To samozřejmě soubor v úmyslu neměl, ale členům to vnučko myšlenku spojit příjemné s užitečným – tudíž byl uspořádán výstup na Blaník za účelem pokřtění spolku a vytvoření jeho oficiálního názvu.⁶² Prvotní nadšení členů ale brzy polevilo a tak činnost souboru v několika následujících letech výrazně poklesla. Záchranou mělo být přijetí několika žen a následná společná vystoupení celé skupiny. Ani to ale spolku nepomohlo a kvůli narůstající nevěli všech členů spolupracovat na dalších projektech soubor na konci šedesátých let zanikl. Znovu obnoven byl ještě roku 1870, což ale vedlo k opětovnému a zároveň definitivnímu zániku, k čemuž došlo o čtyři roky později, tedy roku 1874. Poté se na pár dalších let udržel jen ženský sbor. Ten už ale takový význam pro město a jeho kulturu neznamenal. Vlašim ale stále toužila po oficiálním pěveckém sboru. Na základě toho byl Zpěvácký spolek znovu obnoven ve 30. letech 20. století. Vrcholu své činnosti dosáhl těsně před začátkem II. světové války. A právě válka zde sehrála důležitou roli. V jejím průběhu soubor nefungoval a byl dokonce na nějakou dobu zakázán. Po válce byl sice roku 1936 znovu obnoven, ale nakonec se nadobro rozpadl a od té doby už reaktivován nebyl.⁶³

Třetím nejstarším spolkem ve Vlašimi byla **Učitelská jednota Budeč**. Ta byla ustavena v květnu 1870 v hlavní škole. Byl to první spolek s profesním zaměřením (s důrazem na vzdělávací funkci), který si kladl za cíl pozvednout úroveň učitelů nejen v okrese či kraji, ale i v celých Čechách. Prvotních členů se shromáždilo 29. Jejich úkolem bylo vytvoření několika odvětví, kterými se měla jednota zabývat a zasahovat do nich. Pro nás je nejdůležitější odvětví sociální a kulturní. Jednota pořádala pravidelné odborné přednášky s pedagogickou tematikou, koncerty a hudební večery. V roce 1888 zřídila Budeč vlastní

⁶⁰ Tj. založení.

⁶¹ SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s městem Vlašim, 2006, s. 49. ISBN 80-7021-846-0.

⁶² POUZAR, Jaroslav. *Podblanickou minulostí: Kapitoly z historie Vlašimi a okolí*. Praha: VIDA, 1996, s. 49-50.

⁶³ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 59-61.

SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s městem Vlašim, 2006, s. 52-54.

pěvecko-hudební odbor, který později doplnila ještě o odbor literárně-přednáškový. Během první světové války přerušila jednota svou činnost, kterou znovu obnovila těsně po skončení války v roce 1918. V této době odchází ze skupiny řada učitelů kvůli vládnímu nařízení upravující vzdělání učitelů v Čechách. Budeč se ve 20. letech zaměřuje na oslavy a organizování dětských dnů, které průběžně doplňuje odbornými, veřejnými přednáškami pořádanými samotnými učiteli. Činnost spolku je zaznamenána pouze do roku 1929. Od tohoto roku se další záznamy nedochovaly a o jednotě tak nemáme žádné další zprávy.⁶⁴

Krejcarový spolek Lidumil byl založen roku 1881. Jeho hlavním účelem bylo získávání prostředků na vybavení pro chudé děti školou povinné. Spolek měsíčně shromažďoval menší částky a prostředky, které ve výsledku na konci roku činily poměrně značný obnos kolem 150 zlatých. Z těchto peněz se nakupovaly školní potřeby pro obecní a měšťanské školy, oblečení chudým žákům, nebo například potraviny. Mezi nejvýznamnější dárce patřil Spolek paní a dívek Karolina Světlá. I přes tuto bohužel činnost postupně upadalo nadšení členů spolku, a jak tomu často bývá, počet členů i vybíraných příspěvků klesal, až roku 1921 musel Lidumil ukončit svou činnost.⁶⁵

Dalším významným spolkem se stal **zábavní spolek Ratolest'** založen 19. dubna 1886. Podle základních stanov sepsaných ke vzniku nepolitického spolku bylo jeho cílem pěstování ušlechtilé zábavy. Důležitými prvky zde byly hudba a zpěv, tanec, přednášky a výlety. Jejich výtěžek byl později použit na dobročinné účely. Všichni členové byli obyvatelé Vlašimi zaměstnání jako řemeslníci nebo pracovníci v továrně na obuv Hermann Hirsche. Je to jeden z mála spolků, jehož členové nebyli pouze představitelé města a vysokoškolsky vzdělání obyvatelé. Jeho jádro tvořily právě střední vrstvy. Schůze členů se konaly v oblíbeném hostinci U Karla IV. Jejich četnost a počet členů velice rychle klesal, až došlo v roce 1905 k rozpuštění zábavního spolku.⁶⁶

Další spolky a soubory, pro něž je charakteristická nová chuť k budování souborů, převážně s politickou a zábavní tematikou, vznikaly v 90. letech. Většina těchto spolků

⁶⁴ SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s městem Vlašim, 2006, s. 52-54.

⁶⁵ Z Vlašimi. *Hlasy od Blaníka*, 1. 3. 1899, roč. XV, s. 4.

PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 64.

⁶⁶ POUZAR, Jaroslav. *Podblanickou minulostí: Kapitoly z historie Vlašimi a okolí*. S. 45-46 a 85-86.

fungovala nadále i ve dvacátém století, nicméně by byly jistě úspěšnější, kdyby do jejich průběhu nezasáhla válka, případně války obě.

22. února 1890 se od Čtenářského spolku oddělil nový spolek **Beseda**. Stalo se tak po sporu o čestné členství F. A. Slavíka, který vyvrcholil na konci února 1890. V knižecím hostinci byla svolána schůze k založení Besedy. Právě zde si vyjednali vlastní místnost, která se stala útočištěm hlavních představitelů souboru. I přesto, že se oddělili, nadále odebírali oblíbená periodika⁶⁷ a rychle nabírali nové členy. Po dvou měsících vytvořili své vlastní stanovy a ustanovili pěvecký, hudební, zábavní a literární obor, čímž rozšířili svou působnost. Už v roce 1890 připravili osm hudebních večerů. Zásadním byl ale rok 1891, kdy právě spolek Beseda nechal na vlastní náklady vybudovat malé divadelní jeviště s kulisami a začal pořádat ochotnická divadelní představení.⁶⁸ Spolek ve své činnosti pokračoval po celá 90. léta a na počátku 20. století. V meziválečném období o něm ale ztrácíme informace a zápisy o činnosti sboru se objevují pouze mezerovitě, až zmizí úplně.⁶⁹

3.2.2 Spolková činnost v první polovině 20. století⁷⁰

Vznik	Název spolku
1901	Plavecký kroužek při Sokolu Vlašim
1902	Komenský, Sdružení českého studentstva ve Vlašimi
1903	Vosí hnízdo – vlašimská hospodská stolní společnost
únor 1920	Československá obec legionářská
1920	skautské hnutí – Organizace českého skauta ve Vlašimi
1926	Jednota střelecká
1926	Liga letecká Masarykova
říjen 1928	Selská jízda
1930	kuželkářský spolek + sportovní kroužek + rybářský spolek
1931	Svaz mladých ⁷¹

⁶⁷ Národní listy, Politik, Světozor, Zlatá Praha, Humoristické listy, Jihočeský kraj.

⁶⁸ SVOBODA, Jan. *Sto let od založení musejního sboru pro okres vlašimský*, SVPP 33, 1993, s. 143-146.

⁶⁹ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 66-70.

⁷⁰ Veškeré informace a data v tabulce pochází z Kroniky města Vlašim III, z Pamětní knihy města Vlašimě III a ze soukromých archivních záznamů pamětníka L. Míky. Prameny jsou uloženy v archivním fondu Městského úřadu Vlašim.

⁷¹ Levicově zaměřený.

Ve Vlašimi byl počátek nového, tedy 20. století v podstatě pokračováním 90. let století předešlého. Neprojevily se zde změny v politické ani kulturní sféře, tato doba byla jen odrazem již započatých událostí. Stále pokračuje spolková činnost a vůle lidí otevřít se kulturnímu životu se otevírá a narůstá. Samozřejmě ale vznikaly spolky nové, se specifickým zaměřením a stanoveným programem. Mezi ně patří Spolek paní a dívek Karolina Světlá, došlo k rozšíření působnosti Okrašlovacího spolku a mimo jiné i Sokola.

Ve druhém desetiletí ale dochází k válečnému konfliktu I. světové války. Ve Vlašimi se téměř výhradně užíval název Velká válka⁷². V tomto období došlo k pozastavení víceméně veškeré činnosti ve městě. Válka měla ničivé následky, které si na počátku snad nikdo neuvědomoval. Vlašim byla touto událostí zasažena hlouběji, než tomu bylo v předchozích dobách. Vlašimští obyvatelé mají začátek války silně zafixovaný. Na 28. červen 1914 připravil vlašimský Sokol zábavný večer v hotelu U Průchů⁷³. Pro Vlašimáky to byl významný den, všichni se na slavnost velmi těšili, po celém městě bylo rušno. Českou veřejností se již proslýchalo o nějakém atentátu na následníka trůnu a jeho ženy. *„Kdesi dole v Sarajevě stříleli na následníka trůnu Ferdinanda a na jeho paní, ale což: když stříleli, tak stříleli, co je nám Vlašimákům do toho, my máme zábavný večírek a chceme se povесelit...“*⁷⁴ Antonín Vobořil tak přesně vystihl postoj společnosti k politice a zároveň náladu slavnostního večera. Lidé se nechtěli nechat rušit politickými otázkami. Navíc se lidé v této době do politiky nepletli nebo před ní přivírali oči. Pár okamžiků před samotným začátkem večera vrazil do sálu JUDr. Hendrych, správce politické expozitury ve Vlašimi, který všem účastníkům předal zprávu o smrtelném atentátu na Františka Ferdinanda d'Este a jeho manželku. Slavnost se tedy nekonala. Nebylo to ale proto, že by tak lidé vyjadřovali smutek a lítost, ale spíše proto, že by s tím zástupci města nesouhlasili. Obyvatelé si mezi sebou předávali zprávy o nastalé válce a jejích hrozbách, okolím se šířily prapodivné zvěsti – např. o tom, že tentokrát se do bojů zapojí i blaničtí rytíři.⁷⁵ Vše se postupně začalo podřizovat válce – chod města, doprava, kulturní činnost, nastaly problémy se zásobováním a narůstající nezaměstnaností. *„Svízele válečné stále víc a více doléhaly na obyvatelstvo. Častými odvody (bylo jich 13) za schopné uznání odcházeli do služby vojenské. Tím ubývalo mužů, a tak všechny práce těžší nemohly býti náležitě vykonávány. Pole brzy začaly odmítati míru úrody, které jim*

⁷² Lidé ještě netušili, že někdy v budoucnosti bude rozpoután další takto ničivý konflikt.

⁷³ Později známo jako U Mančalů.

⁷⁴ VOBOŘIL, Antonín. Zkažená sokolská slavnost ve Vlašimi. *Pod Blaníkem, 1928-1929*, roč. VIII.

⁷⁵ Tamtéž.

*úřady ve válce připisovaly. Hospodaření ujali se starci, ženy a děti. Bída plížila se do opuštěných rodin. Dojemné byly výjevy z našich hospodářství. Tu jel s koněm třináctiletý kočí na pole svázeti obilí, jemu pomáhali hoši a děvčata.*⁷⁶

Za války bylo vše omezeno. S tím souvisela i veškerá činnost politických stran a společenských organizací. Vše bylo podrobena předpisům a vládním nařízením. Navíc mnoho členů spolků a souborů bylo dovedeno na frontu, ze které se jich část už nikdy nevrátila.⁷⁷ Nejvíce odvedených mužů patřilo mezi Sokol a hasičský soubor. Osamocené ženy se začaly připojovat k Sokolu, který byl jako téměř jediný spolek aktivní. Docházely na rytmická cvičení, která byla veřejně zakázána a tak si na ně pronajaly sál hotelu U Průchů a hotelu Na Knížecí. S těmito cvičeními vystoupily roku 1918 v Sedlčanech, kde samy vytvořily celý program. Toto představení bylo velice úspěšné a vlašimské ženy ze zbylých vydělaných peněz pomohly doplatit nákup nového pianu. V polovině roku 1918 byly ale sály Na Knížecí a U Průchů obsazeny vojskem a tak se rytmická cvičení přesunula do tělocvičny.⁷⁸

Mnoho vlašimských rodáků, občanů a legionářů na frontě zahynulo. Na jejich památku byl ve Vlašimi vystavěn památník padlým s pamětní deskou a jmény všech 107 mužů.⁷⁹

Po válce dochází k další veliké změně, nyní už ale ve prospěch českých obyvatel. 28. října 1918 byla vyhlášena Československá republika, což spojovalo populaci po celé zemi. Poválečná situace se měnila poměrně pomalu, jednalo se hlavně o zásobování a bytovou otázku. Ani v otázce spolkového života se nevrátilo vše do původního stavu a návrat jednotlivých spolků a jejich členů trval ještě spoustu měsíců, leckdy i let. Navíc se ne všechny spolky a soubory vrátily ke své původní činnosti a nebyly tak, i když zřídka, obnoveny. Nejvíce působily v prvních poválečných letech spolky dva – Spolek paní a dívek Karolina Světlá a Sokol. Spolek paní a dívek Karolina Světlá se staral hlavně o pozůstalé manželky a jejich děti. Pořádaly odpolední „dýchánky“, přednesy vlastivědných básní, nacvičovala se dětská představení na podporu chudiny školou povinné. Nejrazantněji se ale o propojení vlastenectví a kultury postaral Sokol vlašimský.

⁷⁶ Pamětní kniha města Vlašimě III (Městský úřad Vlašim), nečíslováno.

⁷⁷ Celkově bylo nasazeno 42 činných členů, vrátilo se jich 36 a 2 krátce po návratu podlehlí zákeřné nemoci.

⁷⁸ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 89 – 106.

NĚMEČEK, Josef ed. *Pamětní list Sokola ve Vlašimi vydaný u příležitosti slavnostního odezdání nově Sokolovny svému určení 7. září 1930*. s. 48.

⁷⁹ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 105 – 109.

Ten již v listopadu 1918 připravil sokolský zábavní večer s ukázkami národních tanců. O několik týdnů později už začal ve školní tělocvičně nacvičovat svá představení. Dalším neméně důležitým spolkem byli místní ochotníci, kteří se do procesu přípravy nových divadelních představení pustili již na konci roku 1918, přesněji 26. prosince. K nim se přidal i Sokol Vlašim, který v červnu 1919 sehrál dvě představení spolu s několika známými herci působícími v Národním divadle v Praze. Jednalo se o zvučná jména – Brzková, Kohout, Třebovský a Matějovský. V této době se hrála představení téměř výhradně vlastenecká od našich, resp. českých autorů.⁸⁰ Působnost a sláva ochotnický a amatérských herců se šířila daleko po okrese. Vrcholem v tomto období byla pocta uvítání Edvarda Beneše 15. října 1919 v Benešově.

Ani ve 20. letech se stav ve městě nijak zásadně nezměnil. Vše, co se týkalo poválečného rozvoje a hospodářství, bylo značně omezené. To ovšem neplatilo v otázce kultury. Jelikož se ve 20. a 30. letech objevilo několik nových spolků, které započaly svou činnost, nemůžeme v tomto ohledu mluvit pouze o spolcích ochotnického hnutí. Ve své činnosti dál pokračoval Spolek vlašimských ochotníků, Sokol a částečně i Spolek paní a dívek Karolina Světlá. Vznikají zde nové spolky s vlasteneckou a obrannou tematikou. **Československá obec legionářská** není v žádném rukopisu ani v žádném pramenu detailně popsána. Známe jen některé členy, legionáře z Vlašimi a přilehlého okolí. Dalšími spolky byly **Jednota střelecká**, **Liga letecká Masarykova**⁸¹ a **Selská jízda**.⁸² Svou působnost rozšířil i Čtenářský spolek, který nechal roku 1920 zřídit Veřejnou knihovnu obecní, která převzala úlohu čtenářského spolku a byla jí věnována původní „knihovna lidu“ se 400 svazky. Knihovna v průběhu dvou desetiletí silně rozšiřovala svůj majetek a spolupracovala s jinými obecními knihovnami.⁸³ Na počátku 30. let došlo ke vzniku několika sportovně zaměřených kroužků a spolků. Obnoven byl také pěvecký spolek s obnoveným názvem **Pěvecké sdružení Blaník**.⁸⁴ Ihned po založení byl rozdělen na 3 hlavní sbory – mužský, ženský a smíšený. Největším úspěchem sdružení bylo vítězství na župní pěvecké soutěži v Bechyni v červnu 1939.⁸⁵

⁸⁰ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 110 – 118.

⁸¹ Předobraz dnešního Aeroklubu Vlašim.

⁸² PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 150 – 152.

⁸³ Pamětní kniha města Vlašimě III (Městský úřad Vlašim)

⁸⁴ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 193 – 212.

⁸⁵ Pamětní kniha města Vlašimě III (Městský úřad Vlašim)

V březnu 1939 dochází k obsazení Čech a Moravy německými vojsky a k totální okupaci. České země se tak proměnily v nový státní útvar Protektorát Čechy a Morava. Díky přísným nařízením musely veškeré spolky a sdružení pozastavit svou činnost, která byla částečně obnovena až o 6 let později po skončení II. světové války. Z tohoto období nemáme dostatečné informace o spolcích a jejich členech. Jediné dostupné záznamy se týkají legionářů a členů Sokola, kteří se aktivně zapojily do činnosti obrany národa. Na základě toho vznikla ilegální odbojová organizace vedená vlašimským stavitelem Petrem Raimanem. Mezi členy se řadili obyvatelé Vlašimi, Louňovic pod Bláníkem, Libouně, Divišova, Zdislavic a Načeradce. Sám Raiman a později i všichni členové byli díky náhodě při vyšetřování odhaleni, navrženi na trest smrti a posláni do Terezína. Odtud se naštěstí vrátili živí, nicméně nebýt konce okupace, jejich osud by byl patrně jiný.⁸⁶

3.2.3 Spolková činnost ve druhé polovině 20. století⁸⁷

Vznik	Název souboru
1954	divadelní soubor; astronomický soubor; filatelistický soubor; filumenistický soubor
1957	Lidový rybářský spolek; Včelařský spolek; Vlastivědný kroužek
1960	Vesmír (Vlašimský estrádní soubor mír)
1970	Lidová škola umění – dramatický a taneční soubor
1971	Český červený kříž; Český svaz žen; Český svaz žen; Pionýr; Socialistický svaz mládeže
1973	komorní soubor Trio Jana Dismase Zelenky
1975	Klub přátel výtvarného umění
1977	Terč
1978	Komorní ženský pěvecký soubor
1983	Klub neprofesionálních výtvarníků
1984	Podblanická dechovka
1984	Vokál
1986	Nocturno – klub malých jevištních forem
1986	Šlahouni + Gram
1986	Blaník – soubor společenského tance

⁸⁶ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 239 – 246.

⁸⁷ Veškeré informace a data z tabulky pochází s Kroniky města Vlašimi IV uložené v archivním fondu Městského úřadu Vlašim a z publikace *Vlašim nejen ve 20. století* od Ivany Preislerové.

1987	Titan
1988	Šlabalet
1989	Sport klub
1991	hudební soubor DECH

Po skončení druhé světové války nebyla kultuře věnována prakticky žádná pozornost. Omezeně fungovala knihovna, vlastivědné muzeum, postupně se začala promítat filmová představení. Od roku 1946 se do popředí dostávaly sportovní aktivity. Byla zde snaha sjednotit tělovýchovné spolky, kluby, korporace a odborová hnutí, která měla na starost tělovýchovnou činnost. Veškeré tyto aktivity měl na starost vlašimský Sokol.

I nadále působí městská knihovna, která se od svého vzniku ve 20. letech značně rozšířila. V roce 1952 byla převedena pod Okresní národní výbor Vlašim a stala se z ní okresní knihovna. Téhož roku převzala knižní fond původního Čtenářského spolku a započala knihy půjčovat veřejnosti. Z dobových záznamů víme, že nejčtenější autoři byli v této době B. Brodský, A. Jirásek, R. Medek, K. Matěj Čapek-Chod a J. Kopta.⁸⁸ Svou činnost obnovuje také Učitelská jednota Budeč Vlašim a o vzhled města se i nadále stará **Okrašlovací spolek**. Na starost má rekonstrukci města po válce a hlavně rozšiřování turistického ruchu. Za tímto účelem byly vytvořeny mapy, orientační tabulky a veřejné tabule s popisky o historii města. Dva roky po skončení války se opět začaly pořádat zábavné akce a do popředí se dostává i ochotnické divadlo.⁸⁹

50. léta opět přinesla v politické sféře mnohé změny. Zvláště podstatným byl rok 1948, jehož důsledky se odrazily i v městském kulturním dění – Československo se na dlouhou dobu stalo pevnou součástí východního bloku s totalitním režimem. „*Národní fronta se stala zastřešovatelkou činností zájmových sdružení a spolků, které byly ovšem značně redukovány. Největší tažení bylo podniknuto proti Sokolu.*“⁹⁰ Po roce 1953 ale dochází k určitému uvolnění ve společnosti a společenském životě. Kulturu a veškeré akce s ní spojené začal ve Vlašimi organizovat Sdružený závodní klub Blaník⁹¹. Veškerou zájmovou činnost tedy zaštiťovala Národní fronta. Z bývalých (nedobrovolně zaniklých)

⁸⁸ Pamětní kniha města Vlašimě IV (Městský úřad Vlašim).

⁸⁹ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 254 – 285.

⁹⁰ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. 1. vyd. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 295. ISBN 978-80-254-8471-5.

⁹¹ Tzv. Z-klub.

spolků vznikly 2 hudební soubory, 8 kroužků a souborů – všechny nyní tvořily zájmovou uměleckou činnost. Aktivitu souborů hlídal vedoucí odboru pro kulturu rady Okresního národního výboru ve Vlašimi. Žádný soubor ani instituce nezůstaly beze změny. Vlašimští ochotníci směli odehrávat pouze představení s ateistickou a východní tematikou. Povolované byly zvláště přednášky s politickým, protináboženským a vědeckým zaměřením. Dlouho dopředu organizované tzv. Vlašimské kulturní léto nebylo mezi obyvateli oblíbené, a pokud by některé akce nebyly povinné, mnohé účasti by se mu nedostalo. Zde se pořádaly besedy a výstavy ve školách, probíhalo vystoupení amatérských divadel (domácích i mimoměstských) a promítaly se filmy s motivem československo-sovětského přátelství. Samotné kino bylo ze sálu sokolovny přemístěno do nově zrekonstruovaného tanečního sálu hotelu U Mančalů.⁹² I v 60. letech byl Z-klub hlavním koordinátorem kulturních akcí ve městě. Svě středisko umístil do hotelu Blaník, který byl postupně upravován a rozšiřován. Dalším významným místem se stal Dům kultury. Právě tady se odehrávala veškerá amatérská divadelní představení, přednášky, koncerty a kulturní pásma. Roku 1960 byl zbudován významným spolek Vesmír, jehož doba působnosti nebyla dlouhá, avšak počtem svých představení a organizovaných akcí se zařadil mezi významné prvky vlašimské kulturní scény.⁹³

70. léta do aktivit města nijak zásadně nezasáhla, ani vytváření nové opozice se Vlašimi výrazně nedotklo. Pozornost se soustřeďuje zejména na stavební rozvoj nesoucí se v duchu „socialistického realismu“ a pomalu se odklání od umění dobrovolně provozovaného místními občany. Hlavní kulturní události se objevují v podobě oslav výročí (zvláště ruských aktivit). Nejvýznamnějším dnem bylo 30. výročí osvobození Rudou armádou spojené s výstavou fotografií mapujících změny města za posledních třicet let. Po založení dramatického oboru v Lidové školení umění ve druhé polovině 70. let vystupovali na městských oslavách zvláště její žáci. Spolu s oborem tanečním a hudebním obohatili svým vystoupením mnohé oslavné akce. Za zmínku ještě stojí repertoár, který byl ve své podstatě prostý – proruská tematika s výchovnou funkcí. Roku 1973 vznikl komorní soubor Trio Jana Dismase Zelenky složený ze tří členů. Byli to Karel Lédl, Václav Vlach a Jiří Volek. Trio poměrně často vystupovalo na koncertech vážné hudby, které se postupně zařadily do pravidelného programu tzv. „Hudebních čtvrtků“. Znamenalo to, že téměř každý čtvrtek se ve Vlašimi konal koncert vážné hudby,

⁹² Obecní kronika 50. let (Městský úřad Vlašim), roky 1952, 1954 a 1955.

⁹³ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 339 – 359.

často s dramatickým doprovodem, a v této tradici se pokračuje víceméně dodnes, i když už ne natolik pravidelně. V průběhu 70. let vznikalo mnoho dalších spolků, více či méně umělecky založených. Většinou vznikaly za účelem okrašlování a zdokonalování města. Tak zde vznikly například Pionýr, Český rybářský svaz nebo Socialistický svaz mládeže. Z divadelních souborů to byl Terč a z hudebních Komorní ženský pěvecký soubor. Divadelní umělecký soubor **Terč**, pod vedením známého vlašimského amatérského režiséra a ochotnického herce Milana Říhy, působil na scéně od roku 1977 do poloviny 80. let.⁹⁴

I v 80. letech hrál hlavní úlohu na kulturní scéně Závodní klub ROH Blanických strojíren. Své centrum umístil do kulturního domu Blaník⁹⁵, jelikož jednání o vybudování nového, moderního kulturního domu bylo v tomto desetiletí nadobro zamítnuto. Právě proto se zde konala převážná většina kulturních představení. Později, po otevření muzea v zámku Vlašim, se některá představení přesunula tam. V čele divadelních souborů stál Spolek divadelních ochotníků Vlašim, hned za ním potom kroužky, kluby a dvě hudební skupiny pod hlavičkou Z-klubu. Můžeme sem zařadit divadelní klub malých jevištních forem **Nocturno** (založen roku 1986 pod vedením J. Houdka), divadelní soubor, soubor společenského tance **Blaník**, taneční klub **Šlabalet** zaměřený primárně na country tance, amatérský orchestr mladých zaměřený na rockovou hudbu **Titan**, Podblanickou dechovku, hudební soubor **Vokál** a hudební skupiny Gram a Šlahouni.⁹⁶ Z této dekády těžší vlašimský umělecký svět dodnes, jelikož někteří členové jednotlivých souborů jsou stále aktivní a svou činností přispívají k udržování kulturního dění ve Vlašimi a dokonce i jejím okolí. Nejvíce se v tomto směru prosadil smíšený pěvecký soubor **DECH**. Od svého vzniku roku 1991 pod vedením Mgr. Miloše Povolného nepodléhá moderním proudům a zachovává si široký repertoár dechovky, lidové písně, spirituálů, duchovních skladeb, vánočních písní a koled, písní minulého století a jazzu.⁹⁷

Po utvoření samostatné České republiky v roce 1993 mnoho spolků a organizací zaniklo. Nedochoval se ani jediný soubor, který byl utvořen a veden Závodním klubem ROH Blanických strojíren. Povětšinou to byly kluby a soubory nucené, nedobrovolné a nesvobodné. Od roku 1995 funguje ve Vlašimi ochotnický spolek produkující svá představení téměř každý rok. Žádný jiný divadelní amatérský spolek se ve Vlašimi až

⁹⁴ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 332 – 386.

⁹⁵ Bývalý hotel Na Knížecí.

⁹⁶ Zpravodaj Městského úřadu Vlašim, roč. 1991, č. 9.

⁹⁷ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 389 – 428.

do současnosti nerealizoval a v nejbližší době tomu pravděpodobně ani nebude. Díky stále rostoucí nabídce pražských kamenných divadel a stále menší poptávce po kulturních akcích se jen stěží realizují představení našich ochotníků.

4. JEDNOTLIVÉ AMATÉRSKÉ SPOLKY S DIVADELNÍ TEMATIKOU VE VLAŠIMI

4.1 Spolek paní a dívek Karolina Světlá

Po smrti významné české spisovatelky Karoliny Světlé⁹⁸ roku 1899 se v Čechách začaly objevovat výhradně ženské spolky nesoucí její pseudonym. Tento úmysl měl hned několik důvodů, jimiž se moderní české ženy řídily. Prvním důvodem byl chtít českých žen uctít památku K. Světlé a vzdát velké poděkování za její činnost. Dalším důvodem potom byla snaha osamostatnit se a emancipovat po jejím vzoru. Jelikož i sama K. Světlá založila několik spolků výhradně pro ženy, pro pomoc jim a zlepšení jejich postavení ve společnosti, bylo nyní nasnadě v této zálibné činnosti pokračovat a ještě více ji rozšířit. Ani vlašimské ženy neotálely a s pomocí ostatních občanů založily vlastní spolek oslavující Karolinu Světlou a svou roli ve stále více se rozvíjející občanské společnosti. „*Spolek ten mající původ svůj při oslavě zvěčnělé spisovatelky podržel i jméno této zářící hvězdy literatury české a nazván „Karolina Světlá, spolek paní a dívek pro Vlašim a okolí“.*“⁹⁹

Spolek vznikl na popud otce jedné ze zakladatelek. Roku 1899 si město připomínalo 100. výročí narození F. L. Čelakovského, na jehož počest uspořádal Čtenářský spolek (s výhradně mužským obsazením) večírek. Jelikož se ale udála smutná událost, kdy v září toho samého roku zemřela spisovatelka Karolina Světlá, rozhodli se členové Čtenářského spolku uctít v ten samý den i její památku. Bylo by ale krajně nevhodné, aby na akci účinkovali pouze muži. Poprosil tedy jeden ze členů (Jan Vondráček) svou dceru Katuši, zdali by pro tento večer nemohla získat i několik žen. Nakonec se jí podařilo získat několik paní a dívek, které se pro událost nadchly takovým způsobem, až nakonec celý večer provedly samy a ještě se rozhodly utvořit vlastní spolek pro paní a dívky nesoucí jméno Karoliny Světlé.¹⁰⁰ 17. prosince 1899 se konala první ustavující schůze, na které byly sepsány stanovy zakládajících členek A. Mottlové, M. Jelenové, A. Balíkové, B. Novákové, A. Hufnaglové, A. Němečkové, J. Preussové, M. Hellmutové a K. Vondráčkové. Zpočátku měl být spolek vybudován kvůli potřebě vlašimských dam

⁹⁸ Vlastním jménem Johana Rottova, později Mužáková.

⁹⁹ Jednatelské zprávy 1900-1910, fond Spolek paní a dívek Karolina Světlá (Státní okresní archiv Benešov).

¹⁰⁰ POUZAR, Jaroslav. *Podblanickou minulostí: Kapitoly z historie Vlašimi a okolí*. Praha: VIDA, 1996, s. 40 – 44.

realizovat své záležitosti a projekty. A tak tomu vskutku bylo. Zanedlouho se ale začala objevovat potřeba vybudovat mateřskou školu, což se později stalo nejvýznamnější aktivitou spolku. Existence opatrovnických institucí neboli mateřských školek nebyla v Čechách žádnou novinkou. Již od 19. století fungovaly tzv. dětské zahrádky a to z důvodu, aby děti byly obklopeny svými vrstevníky a ne pouze rodinou. Spolek paní a dívek Karolina Světlá začal organizovat několik kulturních a společenských akcí kvůli získání dostatečného množství finančních prostředků na vybudování dětské opatrovny. Tyto kulturní akce se těšily velikému nadšení Vlašimáků a ještě dlouho po skončení se na ně vzpomínalo. Mnoho místních obyvatel dobrovolně finančně přispělo a ochotníci sehráli několik představení, jejichž výtěžek věnovali k vybudování školky. Prvotní plán postavit nově zřízenou budovu se nezdařil a tak se nová mateřská školka v červnu 1902 slavnostně nastěhovala do budovy bývalého hostince U Drbky¹⁰¹. Právě zde měla rok předtím přednášku K. Mottlová¹⁰² o potřebě vybudování školky, což se lidem zalíbilo a bylo jim nabídnuto místo v tomto bývalém hostinci. Aby mohl spolek dál realizovat svou ideu a vést mateřskou školku, musely jeho členky pořádat dobročinné akce, divadelní představení, přednášky, zahradní slavnosti a zejména dětské divadlo a odpolední dýchánky (určené primárně ženám). Hlavními aktéry představení byly děti, zpravidla se tedy hrály pohádky a hry s výchovnou tematikou. Z dochovaných pramenů se můžeme dočíst, že svá představení režírovaly pouze členky spolku a repertoár zaměřovaly na veselohry, pohádky a dramata s národnostními motivy. První divadelní představení se objevovala hned na počátku fungování spolku. Nicméně se o nich nedozvídáme mnoho podrobností, na vlašimské občany více zapůsobila přednášková činnost a oblíbené společenské večery s hudbou a taneční zábavou. Nejvýznamnější byla divadelní představení po skončení první světové války. Na repertoáru spolku můžeme vidět snahu používat spíše optimistická témata, veselohry a stále pohádky. Nejúspěšnějšími představeními se staly veselohry *Zločin v horské boudě*, *Cácorka* a *Tuláci*.

Spolek se neustále potýkal s nedostatkem financí, což nakonec vedlo i k jeho zániku. Za druhé světové války byl donucen pozastavit svou činnost. Po roce 1945 byl potom velice úspěšně obnoven, avšak roku 1946 začal mít opět problémy s nedostatkem financí, díky nimž byl o dva roky později zrušen. Po téměř čtyřicetileté činnosti už spolek nedokázal unést potřebu finančních nákladů na provoz a budování, tudíž roku 1948 převzalo veškeré

¹⁰¹ Tzv. Drbohlavka, nejstarší hostince ve Vlašimi. Původně malá a nuzná hospoda. Roku 1885 ji vrchnost odkoupila a přejmenovala na Zur Stadt München, později U kozla, Na Knížecí a nakonec Blaník.

¹⁰² Manželka vlašimského lékárníka.

náklady město Vlašim. Poslední předsedkyně spolku paní Rysová¹⁰³ si ale vybojovala jediný požadavek – aby se stále fungující škola i nadále jmenovala Karoliny Světlé. Prání jí bylo splněno a školka na počest hrdě nosí toto pojmenování dodnes.¹⁰⁴

4.2 Spolek divadelních ochotníků Vlašim

Vlašimská ochotnická společnost má více než stoletou tradici. Z dostupných pramenů nemůžeme přesně doložit, kdy se ve Vlašimi hrálo poprvé, rozhodně to ale bylo dlouho před rokem 1948. Divadlo bylo v tomto období čistě dobrovolné, sloužící čistě k národním a dobročinným účelům. Roku 1882 byl uveden nový spolek vlašimských divadelních ochotníků, který převzal knihovnu i inventář bývalého spolku. Do této doby zde nikdy neexistoval stálý soubor s pravidelnými chůzemi a představeními.

Stanovy nového spolku byly uznány místodržitelstvím 6. září 1882 na valné hromadě, kde si soubor zvolil i svého ředitele Jana Vondráčka a výbor spolku. První problém, se kterým se spolek potýkal, bylo vybavení divadla a stavba nového jeviště. Díky dobročinné občanské sbírce získali ochotníci dostatek peněz na vybudování nové scény. Stalo se tak v hostinci U Karla IV. Hrálo se pravidelně, zvláště pak v období podzimním a adventním, koncem zimy a počátkem jara. Zanedlouho čelil výbor nátlaku ochotníků na vytvoření širšího divadelního vybavení. Jednotliví členové se proto rozjeli do nedalekého Benešova, aby zde načerpali inspiraci u místních ochotníků. Benešovští delegaci s ochotou předvedli vlastní vybavení a doporučili několik umělců, hlavně tedy malířů, kteří by byli ochotni vytvořit nové kulisy a dekorace. Krátce poté byla uspořádána další sbírka, díky které se vybralo dostatečné množství financí na zřízení nového jeviště. Postaveno bylo ještě toho roku, tj. 1883. „*V kruzích divadlu příznivých téměř po celé Vlašimi po několik dní jen o divadle se mluvilo, každý zvědav se sotva dočkati mohl dne, kdy spatří nový chrámek Thalie.*“¹⁰⁵ Spolek velice záhy dosáhl značné úrovně a širokého repertoáru. Ochotníci byli schopni nastudovat nové divadelní představení krátce po uvedení jeho premiéry ve velkých kamenných divadlech. Stalo se tak např. roku 1900, kdy vlašimští ochotníci předvedli Svobodovy *Čekanky* pouze 4 měsíce po jejich premiéře v Národním divadle. Stejně tak sehráli Štolbovu hru *Mořská panna* necelé 2 měsíce po pražské premiéře. Mobilnost a široké zázemí dovolilo ochotnickým hercům nastudovat

¹⁰³ Poštmistřova žena.

¹⁰⁴ Kronika města Vlašimi III (Městský úřad Vlašim)

¹⁰⁵ SLAVÍK, František Augustin. *Dějiny města Vlašimě a jeho statku*. Vlašim: Město Vlašim, 1994, s. 375.

obě tyto hry současně a sehrát je v rozmezí 15 dnů. Vysokou společenskou angažovanost dokresluje i účel jednotlivých představení – hrálo se tehdy pouze pro dobročinné účely. V roce 1877 byl hrán Moliérův *Lakomec* ve prospěch zřízení dobrovolného hasičského sboru. O rok později byl výtěžek z adventního představení věnován fondu na zřízení nemocnice.¹⁰⁶ Mezi nejuznávanější ochotníky této doby patří Jan Neubauer, Kristián Kittl a Antonín Šavrda.¹⁰⁷

Spolek fungoval až do roku 1914 bez větších problémů, vlašimští občané byli na své ochotníky hrdí a všemožně je podporovali. Za I. světové války byla činnost spolku značně pozastavena, ať už z důvodu nařízených předpisů nebo nuceného odchodu některých členů. Po válce se amatérské divadlo začalo rozvíjet již po celém Československu. Ve Vlašimi působili převážně učitelé a lidé nejrůznějších profesí, kteří se o rozvoj divadla značně zasadili. Světová válka měla sice značný dopad na stav amatérského divadla u nás, avšak ne tak katastrofální, jako světová válka druhá.¹⁰⁸ V průběhu II. světové války bylo po celé zemi divadlo zakázáno a Vlašimáci nepatřili mezi ty, kteří by tento zákaz porušovali. Viděli až moc děsivé důsledky válečného konfliktu, aby si na něco takového troufli. Po skončení války roku 1945 ale nastal neočekávaný rozmach divadla. Lidé už nechtěli zažívat další strasti a umění jim k tomu napomáhalo. První hry konané ve Vlašimi po válce byly *Sůl nad zlato* a *Babička* v režii učitelky Libuše Kunstové. Další hry hlavně českých, ale i ruských, anglických a francouzských autorů režíroval p. J. Kamenický¹⁰⁹, p. Kyselka, B. Štorc, J. Zábranská, dále pak V. Zeman, L. Míka, M. Novák a M. Říha. Původně se hrálo jen pro dobročinné účely, později a to převážně od let 50. začali ochotníci využívat získané peníze ve prospěch spolku, na jeho provoz, k zajištění představení atp. V 60. a 70. letech se na scéně objevily mnohé amatérské spolky zaměřené na divadlo pod záštitou Závodního klubu Blanických strojíren. Od té doby lehce povolila snaha ochotníků produkovat větší množství představení. V častých případech byla jejich performance zakazována, přerušována či negována.¹¹⁰ Od období šedesátých let začal Spolek vlašimských divadelních ochotníků zmírňovat četnost sehraných her. Několikaletá nečinnost a pauza nebyla výjimkou. Lidé ve městě postupně přestali mít zájem o divadlo a návštěvnost od druhé poloviny 90. let značně klesla. V dnešní době už

¹⁰⁶ Informace z této části pochází pouze z archivních materiálů pamětnice Marie Chalupové.

¹⁰⁷ Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků vlašimských. SOKA Benešov, AM Vlašim, 1882-1893, inv. č. 8, kniha č. 3, kart. č. 1, s. 1-5.

¹⁰⁸ Kronika města Vlašimi III (Městský úřad Vlašim).

¹⁰⁹ Úředník Blanických strojíren.

¹¹⁰ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 153-155, 211 a 285.

ochotnické divadlo neplní účely, pro které před více než 100 lety vzniklo. I přes to se ochotníci v menších obcích snaží tradici amatérského divadla udržovat a každý rok přidávají několik kusů. Ve Vlašimi se o spolek ochotníků stará Marie Chalupová. Snaží se soubor udržovat a posouvat.

Hrávalo se na Žižkově náměstí č. p. 130¹¹¹, v hostinci Na Poště na Malé straně, v sále Na Knížecí, U Mančalů a později i na krásném jevišti v nově vystavěné Sokolovně. Repertoár se lišil v jednotlivých obdobích. Ochotnický spolek byl obecně obdivována a nemohl chybět u žádné významné příležitosti. Ke konci 19. století hrávali zejména na počest našich literátů a významných osobností, při každoročních slavnostech, ve speciální dny atd. V místních publikacích se dočteme pouze pochvalné kritiky, které se postupně rozšířily až za hranice okresu.¹¹² Jednotlivá vystoupení byla zpravidla doprovázena pěveckým sborem, dětmi nebo místním orchestrem. Snažili se, aby představení znamenala zábavu s akcentem poučení. Nezapomenutelná byla hra F. Hervé *Mamzelle Nitouche*. Účinkovalo při ní 46 herců a 27 hudebníků v orchestru. Celkem se hrála desetkrát (rekordní počet repríz) a po 6 letech se dočkala pokračování. Zvláštní bylo také představení na jevišti postaveném v areálu zámeckého nádvoří – Jiráskova *Filosofská historie* v roce 1962. Zde vystupovali studenti a studentky Střední všeobecně vzdělávací školy spolu se svými učiteli, kteří je doprovázeli na hudební nástroje.¹¹³ Od přelomu 19. a 20. století se ještě dlouhou dobu neustoupilo od veseloher a dramát s národnostní a vlasteneckou tematikou. Motivy Čechů, státních představitelů a obyčejných vesnických lidí se objevovaly ve všech obdobích podloměného svobodného státu. Nejčastějšími žánry byly veselohry, pohádky a dramata zasloužilých českých dramatiků a literátů. Občas se na programu objevila i opereta, na tu si ale vlašimští ochotníci netroufali nijak často.

Pamětníci Ladislav Míka a Marie Chalupová dokládají ze svých archivních materiálů, jak vypadala činnost ochotníků. Osazenstvo ochotníků ve Vlašimi v průběhu let nijak výrazně nezměnilo a čítalo mezi 20 a 30 členy všech věkových kategorií. Pokud se někdo chtěl přihlásit k amatérským hercům, prošel výběrovým řízením, ve kterém vysvětlil své vidiny a představy. „Nikdy nebyl problém kohokoli přijmout. Na stupeň hereckého umu se nehledělo, šlo hlavně o zábavu a radost,“ říká jedna ze členů divadelních ochotníků

¹¹¹ Budova dnešního železářství.

¹¹² SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s městem Vlašim, 2006, s. 213-220.

¹¹³ Informace z této části pochází pouze z archivních materiálů pamětníka Ladislava Míka.

Marie Chalupová. Většinou se hrálo ve Vlašimi, buď v Sokolovně, nebo v budově dnešního KD Blaník. V okolních vesnicích by ochotníci hráli rádi, ale jejich sdružení bylo na tamní poměry příliš početné. Svou velikostí nevyhovovaly sály ani jeviště, nebylo místo pro hudebníky a často ani pro osvětlení. Zkoušky probíhaly dvakrát týdně od října do jara, těsně před vystoupením potom i třikrát a čtyřikrát. Nacvičovalo se v sále na Blaníku a mnohdy i v sálech místních hospod nebo doma u některého z členů. Svá představení potom odehráli většinou třikrát až pětkrát. Pokud byla ale některá představení úspěšná, hrála se dokonce i osmkrát či desetkrát. Zdárným příkladem je tomu představení *Ostrov milování*, na který měli herci půjčené kostýmy z pražského ateliéru Barrandov. To se hrálo dokonce třináctkrát a bylo doprovázeno živou hudbou V. Vlacha a K. Lédla. Ostatně toto duo tvořilo hudební základ téměř každého představení od 60. let. Divadelní představení ale nebyla jedinou aktivitou ochotníků. Od roku 1984 každoročně pořádali „Procházku pohádkovým lesem“ – zábavné odpoledne pro děti plné her a pohádkových úkolů¹¹⁴. Mezi další aktivity patřily zábavné večerní kabarety, jimiž se inspirovali v pražských profesionálních divadlech, a organizace každoročních oslav ve městě.¹¹⁵

Od roku 2000 do 2009 se představení konala sporadicky. Mezi členy došlo s příchodem nového tisíciletí k drobným rozepřím ohledně žánrů představení a četnosti nacvičování. Proto v těchto bezmála 10 letech byla odehrána pouze 3 vystoupení – Faydoarův *Brouk v hlavě*, Benešova *Uličnice* a Trinnerovo *Zastavte Ellen*.

4.2.1 Maňásek

Díky dochovaným materiálům a vzpomínkám Jarmily Zábranské se o tomto souboru můžeme dozvědět dostatek informací. Maňásek neboli divadlo hrané dětmi a loutkové divadlo vznikl roku 1955 na ZŠ Sídliště ve Vlašimi z rozhodnutí vlašimských ochotníků zřídit divadelní odnož pouze pro děti. Již rok po svém vzniku předvedly žáci základní školy své první představení pod vedením Jarmily Zábranské a Františka Lišky. Každý rok od té doby odehráli žáci vlastní vystoupení. Do svého repertoáru řadili bez výhrady pohádková představení. Po dobu 32 let existoval soubor Maňásek na ZŠ Sídliště, ZŠ Harfa a ve Zvláštní škole ve Vlašimi. Veškerá vystoupení režírovala, s menší či větší pomocí, Jarmila Zábranská. Největší úspěch sklidili žáci 9. třídy ZŠ Sídliště s loutkovým

¹¹⁴ Kostýmy si půjčovali v pražském ateliéru Barrandov.

¹¹⁵ Informace z této části pochází z archivních materiálů Marie Chalupové a Ladislava Míky. Kronika města Vlašimi IV (Městský úřad Vlašim).

představením na Pražském hradě, kde předvedli hru v češtině, ruštině a němčině s vlastním hudebním doprovodem. Veliké pochvaly se jim později dostalo s přítomnými herci O. Scheinpflugovou, J. Marvanem a spisovatelem Fr. Hrubínem. Marionety jim připravovala profesionálka a vlašimská rodačka Dr. Houdková. Roku 1988 byl soubor pozastaven. Znovu obnoven byl na konci 90. let a před nedávnem oslavil desetileté výročí divadélka Maňásek při TJ Sokol ve Vlašimi. Soubor je nyní desetičlenný pod vedením učitelů a hraje pro 3 MŠ ve Vlašimi, MŠ Domašín, MŠ Kladruby a pro první třídy ZŠ Sídliště a Vorlina. Na programu se zpravidla objevují pohádky a zpívánky.¹¹⁶

4.3 Vesmír

Vesmír s podtitulem **Vlašimský estrádní soubor mír** byl součástí sdruženého závodního klubu „Blaník“ ve Vlašimi pod záštitou Blanických strojírů Vlašim. My se o jeho činnosti a existenci dozvídáme většinu informací díky pamětníkům a bývalým členům Pavlovi a Marii Kunstovým, kteří do této práce ochotně poskytli své archivní materiály týkající se Vesmíru.

Tento dobrovolný kolektiv fungoval necelých 5 let, od roku 1960 do 1965. I přes to, že to není zvláště dlouhá doba, jeho členové a nadšenci amatérského divadla stihli vytvořit mnoho povedených a pro město nezapomenutelných výstupů. Soubor založila skupina mladých lidí, kteří si chtěli užít zábavu a přitom realizovat své nápady při smysluplné činnosti. Ve Vlašimi v té době bylo několik menších amatérských souborů, které nebyly nijak zvlášť výrazné, a jeden velký Spolek divadelních ochotníků. Vesmír měl ale trochu jiné požadavky a tak si založil soubor vlastní, místo toho, aby se k ochotníkům připojil¹¹⁷. Veškeré divadelní hry jsou pouze a jen jejich vlastní tvorbou. Výhradním autorem byl velice nadaný učitel ze základní školy pan Karel Procházka. Inspiraci čerpal hlavně z městského dění, ze svého okolí a samozřejmě z politiky (to bylo v této době zvláště oblíbené téma obzvlášť pro parodie a komedie). Jeho satirické komedie patřily k nejoblíbenějším kusům. Původně byl tento spolek tzv. agitkou – jezdilo se s krátkými programy po vesnicích a do míst, kam si je lidé zrovna objednali. V prvních 3 letech hráli převážně krátká pásma divadelních představení. Svým prvním celovečerním vystoupením *Hotovo, točit!* chtěli navázat na tradici Osvobozeného divadla. Inspirací se

¹¹⁶ Veškeré informace pochází z archivních materiálů pamětnice Jarmily Zábranské.

¹¹⁷ Druhou verzí vysvětlení je neochota ochotníků přijmout mezi sebe členy Sdruženého závodního klubu.

staly také časopisy a publikace týkající se divadel malých forem jako např. *Plamen* a *Dikobraz*, které měli od samého počátku předplacené.¹¹⁸

Členů v souboru každým rokem přibývalo. Zatímco v začátcích čítala skupina 15 členů, o 3 roky později už jich bylo téměř jednou tolik. Nejvyšším orgánem Vesmíru byla tzv. členská schůze. Členská schůze se starala o celkové vedení souboru, přijímala a popřípadě i odvolávala nové členy, schvalovala dramaturgický plán a plán práce na daný rok, navrhovala schůze členů, starala se o organizační, hospodářské a veškeré důležité záležitosti nutné k vyřízení. Výbor členské schůze byl volen na jeden rok a měl zpravidla 6 – 8 členů. V čele výboru stál vedoucí celého souboru, který ho reprezentoval na veřejnosti a při setkání s jinými organizacemi. Do výboru mohl být zvolen kterýkoli člen starší osmnácti let. Členská schůze mohla být právoplatná pouze tehdy, sešla-li se nadpoloviční většina členů a všechna usnesení mohla být platná, hlasovala-li nadpoloviční většina všech přítomných. Nescházeli se pravidelně, spíše podle potřeby. Schůze ale musela proběhnout minimálně čtyřikrát za rok. Členové se ještě vždy sešli na konci sezóny, aby zhodnotili uplynulé období a zvolili nový výbor. Každý člen souboru měl také svá práva a povinnosti, mimo jiné např. udržovat kázeň na zkouškách nebo přijmout danou roli pro zajištění představení. Vyloučení některého člena ze souboru musela vždy schválit členská schůze. Estrádní soubor Vesmír se v období od srpna do června scházel pravidelně dvakrát týdně ke zkouškám a krátce před vystoupením každý den. Svá vystoupení nenacvičovali vždy jen v kulturním domě Blaník. Nejprve začali nacvičovat doma u některého z členů souboru nebo v hospodě a na Blaníku už jen dokončovali finální zkoušky na pódiu pár dní před samotným vystoupením. Celý soubor musel pracovat podle schváleného plánu práce vypracovaného na daný kalendářní rok. Dále také podle dramaturgického plánu vypracovaného na sezónu od září do června. Každý měl svou určitou pozici, která ale nebyla konečná – například hudebníci občas sehráli menší roli, herci se starali o světla atd.¹¹⁹

Popularita a výkonnost Vesmíru se postupně zvyšovaly, což dokládá návštěvnost všech vystoupení. Oproti spolku ochotníků si ale nevysloužil pouze pochvalné kritiky. Asi největší negativní kritikou si soubor prošel v říjnu 1963, kdy redaktor časopisu Svoboda¹²⁰ Jaroslav Vedral uveřejnil ne zrovna příznivou recenzi na celovečerní

¹¹⁸ Veškeré informace pochází z materiálů ze soukromého archivu Pavla a Marie Kunstových.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ VEDRAL, Jaroslav. *Osvětová práce*, Svoboda, 1962, roč. XV, s. 173.

představení *Ach, ta láska nebeská*. Vyčítal Vesmíru nedokonalou připravenost představení a příliš amatérské vystupování. To si ale „Vesmíráci“ nenechali líbit a poslali do redakce ospravedlňující dopis. Nenechali se odradit a dále pokračovali ve své práci podle nejlepšího vědomí a svědomí. A byli stále žádáni – stovky návštěvníků každého představení necht' tomu důkazem. Vstupné na veškerá vystoupení bylo dobrovolné a účastníci z vybraných peněz nikdy žádné nedostali. „Tenkrát nás to ani nenapadlo. Nedělali jsme to pro peníze, ale pro zábavu!“ říká bývalý člen Vesmíru Pavel Kunst. Veškeré kostýmy a rekvizity přinášeli členové z vlastních domácností. A pokud bylo nutné něco zakoupit, složil se na to většinou celý soubor. Při zájezdech do okolních obcí jim s financemi pomáhal předseda závodního výboru pan Novosad, jenž Vesmír velice podporoval a fandil mu. Před každou akcí byly zhotoveny a po městě vylepeny plakáty. Nevystupovalo se jen na Blaníku (i když z velké většiny ano), ale také po celém Benešovsku při všemožných oslavách a slavnostech. V říjnu 1963 vystupoval soubor na nádvoří vlašimského zámku se hrou *Ach, ta láska nebeská*. Toto celovečerní představení bylo po zásluze odměněno hlasitým potleskem téměř tisícového davu. Právě o tomto vystoupení paradoxně napsal negativní článek redaktor časopisu Svoboda (o němž se zmiňuji výše). Několikrát dokonce spoluúčinkoval se svou kytarou bratr významné české zpěvačky Marty Kubišové Jan Kubiš. Ve spolku byl velice oblíbený a absolvoval mnohá vystoupení, nicméně stálým členem se nikdy nestal.¹²¹

Aby se mohli stále zdokonalovat, účastnili se mnohých seminářů pro správné vedení skupin malých jevištních forem. Velice užitečný byl víkendový seminář v Kutné Hoře spojený s přehlídkou agitačních skupin. Konal se 13. a 14. října 1963 na pozvání Krajské odborové rady. Své umění prezentoval Vesmír každoročně v soutěžích určených pro takovéto spolky a několikrát dokonce získali významná ocenění. V letech 1962 v Příbrami a 1963 v Mnichově Hradišti vyhráli krajské kolo soutěže LUT v kategorii agitek, po kterém postoupili do celostátního kola. V Mnichově Hradišti měl soubor silnou šanci zvítězit, avšak jedna porotkyně¹²² nesouhlasila s programem Vesmíru a hlasovala pro jiný pražský soubor. Za výhru v krajském kole byli všichni členové odměněni zájezdem do Krkonoš, přesněji do Pece pod Sněžkou. Zde od 27. ledna do 2. února 1964 sehráli čtyřikrát večerní pásmo *Koktejl písní a veselého vyprávění* v různých zotavovacích

¹²¹ Veškeré informace pochází z materiálů ze soukromého archivu Pavla a Marie Kunstových.

¹²² Paní Komandová.

a užívali si lyžařského výcviku. Vesmíru se dostalo mnoho pochvalných ocenění, z nichž nejvýznamnější v časopise Osvětová práce.¹²³

Největším úspěchem si soubor prošel v letech 1962 a 1963. Členové byli mladí, zainteresovaní a dostávalo se jim podpory veřejnosti. Postupem času ale začali zakládat rodiny a na nacvičování, zkoušky a vystoupení zbývalo málo času a energie. Právě z tohoto důvodu se estrádní soubor roku 1965 rozpadl a zbyly po něm jen vzpomínky a několik málo tištěných důkazů v domácích archivech bývalých členů.¹²⁴

4.3.1 Seznam celovečerních představení¹²⁵

Ach, ta láska nebeská

Dobrý plán, základ úspěchu

Historie naruby

Hotovo, točit!

Hrdina jde do boje

Láska kvete v každém věku

Na Vikárce

Pereme, pereme

Pozor schod!

Pozor, zlý pes!

Problém s hrcem

Romeo a Julie

Výzkumný ústav se představuje

¹²³ Veškeré informace pochází z materiálů ze soukromého archivu Pavla a Marie Kunstových.

¹²⁴ Veškeré informace pochází z materiálů ze soukromého archivu Pavla a Marie Kunstových.

¹²⁵ Veškeré materiály pochází z archivních dokumentů Pavla a Marie Kunstových.

5. KDE SE VE VLAŠIMI HRÁLO

V 19. století se hrávalo v hostinci U Karla IV., v hospodě Na Knížecí, od třicátých let dvacátého století v Sokolovně, kde bylo postavené krásné nové jeviště a nakonec (od poloviny dvacátého století) na Blaníku. Ke konci 50. let začali vlašimští radní přemýšlet o vybudování nového domu kultury, který by zahrnoval vše potřebné k vytváření všemožných kulturních akcí od divadelních představení po koncerty. Součástí měl být kinosál, velký estrádní sál, divadelní sál, dětská scéna, 12 kluboven a 2 byty – pro domovníka a správce budovy. Rozpočet na výstavbu byl ale příliš vysoký, a proto byla stavba nejdříve pozměněna a nakonec z projektu sešlo úplně.¹²⁶

5.1 Hostinec U Karla IV.

Původní budova vznikla v 18. století. Kvůli stavbě silnice ale musela být roku 1824 stržena. Místo ní byla později postavena budova nová, zamýšlená jako hostinec. Roku 1842 novou stavbu odkoupil varietní umělec Josef Šťastný a opravdu z ní vytvořil hospodu. O devět let později, tedy 1851, ji ale kvůli svému řemeslu prodal staviteli Františku Neubauerovi.¹²⁷ Ten k domu nechal přistavět jedno křídlo. „*Vzniklo zde sídlo Neubauerových politických stoupenců, hlavně ale prázdninové středisko domácích vlašimských studentů a jejich následovníků, kteří ochotnickými divadelními představeními apod. oživovali národní a společenský život města.*“¹²⁸ Po smrti majitele nechal jeho synovec a zároveň dědic František Neubauer ml.¹²⁹ přistavět ještě druhé křídlo. V roce 1911 odkoupil dům Karel Auersperg a přičlenil ho ke svému panství. Kvůli sousední hospodě U Kozla byl ale hostinec U Karla IV. zrušen a místo něj byly vytvořeny byty. Nakonec byl dům při výstavbě Zámecké ulice zdemolován.¹³⁰

5.2 Hospoda Na Knížecí

V roce 1860 nechala vrchnost zřídit místo nejstarší vlašimské hospody U Drbky hostinec s plechovým kozlem na střeše. Proto se jí mezi lidmi začalo říkat U Kozla a později Na

¹²⁶ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 352.

¹²⁷ DUŠEK, Richard. *Ze staré Vlašimě*. Vlašim: Muzeum Podblanicka, 2008, s. 72.

¹²⁸ MOUDRÝ, Josef a Jan SVOBODA. *Vlašim nejen na starých pohlednicích*. 1, vyd. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 87. ISBN 80-7021-671-9.

¹²⁹ Pozdější starosta. ISBN 80-7021-671-9.

¹³⁰ SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s městem Vlašim, 2006, s. 215 – 217.

Knížecí.¹³¹ Budova byla podsklepená, aby se v ní mohlo ukládat pivo a měla zahradní restauraci s kuželkami. V sále v prvním patře byly pořádány bály, přednášky, schůze a hlavně divadelní výstupy ochotnických a jiných spolků ve Vlašimi. V letech 1939 – 1945 byla opět přejmenována – tentokrát německy na Fürstenhof a krátce nato na konečný Blaník. Postupně byla hospoda přebudována a byly k ní přistavěny další části. Nakonec se z celého areálu stal hotel Blaník. Zde bylo následně vybudováno nové jeviště s šatnami a orchestřištěm.

Dnešní podoba už se liší jen v maličkostech. Z původního hotelu zde vznikl kulturní dům Blaník¹³², kde se pořádají veškeré vnitřní kulturní akce. Vystupují zde v první řadě vlašimští ochotníci, dále potom děti z Umělecké školy Vlašim a téměř každý druhý měsíc hostující pražská divadla jezdící po divadelních zájezdech. Původní jeviště zde nalezneme v původní podobě. Pravdou je, že divadelníkům již dostatečně nevyhovuje a plánuje se jeho rozsáhlá rekonstrukce.

5.3 Sokolovna

Sokolové dlouho přemýšleli o vlastní budově určené pro sportovní a kulturní potřeby již od konce 19. století. Roku 1912 zakoupili část Spořitelních sadů¹³³ a o dva roky později již pokládali základní kámen dovezený z hory Říp.¹³⁴ Světová válka ale budování znemožnila a stavba se musela o mnoho let odložit. Pro postavení vlastního zázemí se poté členové vlašimského Sokola rozhodli roku 1927 pro dokoupení zbytku sadů. Toto místo muselo být snadno přístupné pro cvičení, ale i pro návštěvníky biografu a sokolských akcí. Kvůli nevelikému jmění si ale sokolové nemohli dovolit postavit celý areál – majetek stačil pouze na koupi pozemku. Členové se ale nenechali odradit a začali shánět finanční prostředky a potřebný materiál. K navržení budovy bylo přizváno několik významných architektů, mezi nejdůležitější patřili Kamil Roškot a Karel Roštík. Zatímco architekt Roštík se kvůli neodkladné práci z konkurzu omluvil, K. Roškot s velkým zájmem nabídku přijal. Zcela zdarma pro své rodné město vytvořil veškeré plány, návrhy a skici.¹³⁵ „Budiž zde zvláště zdůrazněno, že tam, kde jsme nejméně spoléhali, jsou informováni vlašimskými poměry předválečnými, u architekta Kamila Roškota, byli jsme

¹³¹ DUŠEK, Richard. *Ze staré Vlašimě*. Vlašim: Muzeum Podblanicka, 2008, s. 35 a 38.

¹³² KD Blaník.

¹³³ Dnešní Tyršovy sady.

¹³⁴ DUŠEK, Richard. *Ze staré Vlašimě*. Vlašim: Muzeum Podblanicka, 2008, s. 30 a 46.

¹³⁵ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 155-156.

*uvítání s takovým porozuměním a sympatiemi pro naši věc, že nebyti jeho podpory, blahovůle a lásky, s jakou se sám našeho podniku ujal, bylo by nám těžce zápasiti v mnohém směru.*¹³⁶ 15. července 1928 byl uspořádán slavnostní výkop, při kterém svým proslovem apeloval Dr. Milán na všechny přítomné, aby nezapomněli přispět ke stavbě svou pomocí. Mnohé místní firmy a obchodníci zadarmo vypomáhali s přípravou a dodáním materiálů, až bylo skoro k neuvěření, jak jednoduše vše plynulo. Nová sokolovna tělocvičné jednoty Sokol Vlašim byla zprovozněna 31. 12. 1929. Několik málo dní před samotným zpřístupněním se ještě dodělávaly poslední úpravy. Dokonce, když v půl osmé večer přicházeli do nově otevřeného sálu první hosté, parketaři teprve odcházeli od dokončené práce.¹³⁷ Vlašimáci byli velice zvědaví na prostorný sál, velké jeviště a hostinské zařízení. Slavnostní otevření se konalo 7. září 1930.¹³⁸

Tělocvičná jednota Sokol se stala důležitou součástí v rozvoji amatérského divadla ve Vlašimi. Měli vlastní jeviště, doposud nejmodernější v celém městě – mohli tak nacvičovat a sehrávat všelijaká vystoupení, jak pro dospělé, tak pro děti.

Dnes se již jeviště v sokolovně užívá sporadicky. Z budovy Sokola se stalo čistě sportovní zařízení, ve kterém se rok co rok konají sportovní a taneční soutěže, bály a zábavy. Ochotnické divadlo se zde nehraje vůbec, k tomuto účelu slouží KD Blaník.

¹³⁶ MOUDRÝ, Josef a Jan SVOBODA. *Vlašim nejen na starých pohlednicích*. 1, vyd. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 155. ISBN 80-7021-671-9.

¹³⁷ PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. Vlašim: Město Vlašim, 2010, s. 156- 159.

¹³⁸ MOUDRÝ, Josef a Jan SVOBODA. *Vlašim nejen na starých pohlednicích*. Praha: Vyšehrad, 2003, s. 153 – 155.

6. KOMENTÁŘ K PŘEHLEDU SEHRANÝCH DIVADELNÍCH PŘEDSTAVENÍ V LETECH 1859 – 2009¹³⁹

V této části práce shrnu informace vycházející z tabulky v přílohové části práce. Zaměřím se na repertoár a žánry divadelních her, jejich autory, resp. četnost prací nejoblíbenějších autorů a v závěru zhodnotím a porovnam reakce vlašimských ochotníků na nově předvedené hry ve větších, povětšinou pražských divadlech.

Obecně by se dalo říci, že mezi vlašimskými ochotníky se ujalo několik žánrů, které se opakovaly. Na první místo jednoznačně řadíme veselohry, komedie a s nimi spojené fraška, satiry a parodie. Veselohra byla prvním představením amatérských divadelních herců u nás a na dlouhou dobu nebyla jiným žánrem vystřídána. Roku 1859 tak byla oficiálně předvedena ochotnická vlašimská společnost s Kopeckého veselohrou *Kouzelnice Sidonie* pod režisérskou taktovkou Karla Slabého - významného vlašimského rodáka. Komedialní představení byla oblíbená zvláště pro svůj odpočinkový ráz. Objevovala se díla především českých autorů, nicméně i zahraničních autorů se zde objevilo mnoho. Dalším hojně užívaným žánrem je drama. Klasická i novější dramata se v inscenacích místních ochotníků vyskytovala velice často a střídala tak odpočinkovější veselohry. Důležitým prvkem místního divadelnictví byly určitě pohádky jakožto zábava pro děti a nakonec ještě operety. Operet se ve Vlašimi neobjevilo mnoho, ačkoliv byly velmi žádané a u obecnstva oblíbené.

Autorů se v ochotnickém repertoáru za celých 150 let objevilo samozřejmě mnoho. Mnoho jich ale také získalo ustálenou pozici, což v praxi znamenalo, že jejich díla byla sehrávána poměrně pravidelně v jakékoli období českých dějin. Zdárnými příklady jsou F. Šamberk, J. Štolba, A. Jirásek, J. Drda, L. Stroupežnický, V. Štech a F. A. Šubert. Dalšími českými autory, které si ochotnický spolek vybral a jejichž dramata zinscenovali, jsou G. Pflieger Moravský, K. Světlá, J. Vrchlický, A. Berla, J. Vávra, bratři Mrštíkové, J. K. Tyl, J. Hilbert, F. Langer, J. Skružný, R. Piskáček, G. Zapolská, V. Werner a další. Mezi zahraniční autory řadíme primárně Moliera, dále potom N. V. Gogola, W. Shakespeara, Honoré de Balzaca a I. F. Castelli.

¹³⁹ Veškeré informace z tabulky v přílohové části pochází z Kroniky města Vlašimi III, Kroniky města Vlašimi IV, Pamětní knihy města Vlašimě III, Pamětní knihy města Vlašimě IV, Obecní kroniky 50. let uložených v archivním fondu Městského úřadu Vlašim a díle z Pamětní knihy spolku divadelních ochotníků vlašimských uložené v archivní fondu Státního okresního archivu v Benešově, AM Vlašim.

Vlašimští ochotníci byli po celém okolí známi schopností velice rychle reagovat na nově uvedená nebo v dané době moderní díla. Stalo se už téměř tradicí, že pokud v pražských divadlech předvedl profesionální soubor divadelní představení, místní ochotníci ji často ještě téhož roku uvedli také. Zároveň se jednalo o dobové fenomény. Divadelní hry ve své době moderní, nové, u publika velice oblíbené. Příklady jsou Šamberkova *Palackého třída 27* uvedená ve Vlašimi již rok po oficiálním vydání, Štolbovo *Vodní družstvo* předvedené roku 1887 (rok po premiéře 1886), Šubertův *Jan Výrava* (premiéra ve Vlašimi 6 let po uvedení do divadel, v roce 1892), Jiráskovi *Exulanti* (předvedené 2 roky po premiéře) a drama *Otec* (ve Vlašimi pro svou oblíbenost uvedené několikrát), Stroupežnického *Naši furianti* a ve Vlašimi oblíbený *Václav Hrobčický z Hrobčic* zinscenovaný minimálně třikrát. Dalšími neobyčejnými díly, ať už v 19. či 20. století, vrcholy dobové scény a literatury jsou Štechův *Deskový statek*, Langerova hra *Velbloud uchem jehly*, *Maryša* bratrů Mrštíkových, Jelínkův *Korouhevník*, Tylův *Strakonický dudák* a v neposlední řadě také Preissové *Gazdina roba*. Toto vše jsou díla uvedená na jevištích vlašimskými ochotníky, kteří rychle a kvalitně reagovali na soudobou scénu a zároveň poptávku. Jak jsem již zmínila, nezalekli se ani operety a dokonce ani zvukných dramát Williama Shakespeara, Moliéra či Honoré de Balzaca.

6.1 Komentář k přehledu dětských představení a dětského loutkového divadla sehraných souborem Maňásek ve Vlašimi od 50. let 20. století¹⁴⁰

Veškerá představení měla pouze pohádkovou tematiku z důvodu určení dětskému publiku. Všechna vystoupení od 50. do 80. let režírovala Jarmila Zábranská – významná vlašimská rodačka a hlavní aktérka v dětském a loutkovém divadelnictví ve Vlašimi. J. Zábranská také vytvářela repertoár a veškerá představení vytvořila sama s větší či menší pomocí dalších učitelů na ZŠ školách ve Vlašimi. Sama tedy vymyslela celé představení, napsala scénář, zrežírovala ho a ve výsledku s dětmi i předvedla.

¹⁴⁰ Veškeré informace z tabulky v přílohové části pochází ze soukromého archivu Jarmily Zábranské.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo nastínění spolkové činnosti ve Vlašimi od druhé poloviny 19. století se zaměřením na ochotnické a amatérské divadlo ve Vlašimi a jeho blízkém okolí – Vlašimsku. Záměrem bylo nastínění dobového kontextu vzniku jednotlivých kulturních spolků, které předcházely činnosti pozdějších divadelních souborů a spolků. Je zde popsáno období od vzniku prvních vlašimských ochotnických spolků – 50. léta 19. století – až do roku 2009 tak, aby byla nastíněna činnost jednotlivých spolků po období 150 let.

Zpočátku je popsána historie města Vlašimi od prvního osídlení Kelty a prvních dochovaných zápisů. Zde se zmiňuji o vzniku a budování města, o vlašimském zámku (původně tedy hradu), vládnoucí šlechtické vrstvě a několika dalších významných počinech tohoto města. Ve zkratce jsem také naznačila okolí Vlašimi, tzv. Vlašimsko.

Dalším důležitým bodem je představení ochotnického divadla v Čechách ve druhé polovině 19. století a v první polovině 20. století. Za tímto účelem nejlépe posloužil teatrologický pohled akademických *Dějin českého divadla III a IV*. Tento bod je důležitý zvláště pro představení situace na domácí ochotnické scéně a její vývoj za období 100 let. Můžeme si tak udělat obrázek o dobovém ochotnickém hnutí ve větších městech po celých Čechách a následně tyto poznatky konfrontovat s vlastním výzkumem ochotnického divadelnického hnutí v menší obci v centru Středočeského kraje. Po přiblížení amatérského divadla v Čechách, které často přerostlo v divadlo profesionální, jsem se již zaměřovala pouze na tento druh umění ve městě Vlašimi.

Další část je rozdělena do podkapitol, které se zmiňují o spolkové činnosti ve Vlašimi a jejím okolí. Jedná se o vypsání nejdůležitějších spolků období druhé poloviny 19. století, první poloviny 20. století a nakonec druhé poloviny 20. století. V každé části se objevuje tabulka s přehledem spolků a organizací všech možných zaměření, kterou dále podrobněji rozebírám. V dalším popisu už se ale objevují jen spolky kulturní, které přímo předcházely vzniku divadelních souborů a spolků. Zároveň se zde dozvídáme o ochotnických spolecích v obcích v těsné blízkosti Vlašimi, jejich fungování a funkci.

V další kapitole se už blíže seznamujeme s čistě divadelními soubory, které ve Vlašimi fungovaly. Přesněji jsou to Spolek paní a dívek Karolina Světlá, Spolek divadelních ochotníků, dětský a loutkový soubor Maňásek a soubor ROH Blanických strojírů

Vesmír. V každé podkapitole, která se týká jednotlivých spolků, je popsán vznik souboru, jeho funkce, přiblížení činnosti, repertoár, členové a jejich vztah ke skupině, realizace jednotlivých vystoupení a v neposlední řadě i zánik spolku či souboru. Zároveň s tím jsou představena 3 nejfrekventovanější místa, na kterých se představení odehrávala. Jsou to Hospoda Na Knížecí, Hostinec u Karla IV. a Sokolovna. V této části se dozvíme o jejich stručné historii, účelu, vybavení a době, ve které tato místa sloužila jako zázemí vlašimským divadelníkům.

V závěru v přílohové části je umístěna tabulka se všemi divadelními představeními, která se ve Vlašimi odehrála od roku 1859 do roku 2009. V tabulce vždy nalezneme rok a popř. i přesné datum, kdy se vystoupení konalo, název divadelní hry (popřípadě her), spolek, který danou hru sehrál, režiséra představení a nakonec autora původního díla. Poznatky z tabulky jsou poté shrnuty v komentáři v 6. kapitole, který analyzuje repertoár a dobovou poptávku po určitých představeních.

Divadlo, respektive ochotnické divadlo, má v české zemi velmi silné kořeny. Pravdou sice je, že v dnešní době již nemá ochotnické hnutí tak silné postavení, jako tomu bylo o sto let zpátky, nicméně důležité je, že stále přetrvává a lidé mají ještě pořád chuť se těchto akcí účastnit.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Prameny

Jednatelské zprávy 1900-1910, fond Spolek paní a dívek Karolina Světlá (Státní okresní archiv Benešov)

Kronika města Vlašimi III (Archiv Městského úřadu Vlašim)

Kronika města Vlašimi IV (Archiv Městského úřadu Vlašim)

Obecní kronika 50. let (Městský úřad Vlašim)

Pamětní kniha města Vlašimě III (Městský úřad Vlašim)

Pamětní kniha města Vlašimě IV (Městský úřad Vlašim)

Pamětní kniha spolku divadelních ochotníků vlašimských, inv. č. 8, kniha č. 3, kart. č. 1 (Státní okresní archiv Benešov, AM Vlašim)

Periodika

TYWONIAKOVÁ, Jana. Ochotnické divadlo na podblanickém venkově. *Sborník vlastivědných prací*. Benešov: Muzeum okresu Benešov: Státní okresní archiv Benešov, 1999, č. 39, s. 237-244. ISSN 0487-5648.

VEDRAL, Jaroslav. *Osvětová práce, Svoboda*, 1962, roč. XV, s. 173.

VOBOŘIL, Antonín. Zkažená sokolská slavnost ve Vlašimi. *Pod Blaníkem*, 1928-1929, roč. VIII.

Z Vlašimi. *Hlasy od Blaníka*, 1. 3. 1889, roč. XV, s. 4.

Zpravodaj Městského úřadu Vlašim, roč. 1991, č. 9.

Literatura

ČERNÝ, František a kol. *Dějiny českého divadla III: Činohra 1848-1918*. 1. vyd. Praha: Academia, 1977. 660 s.

ČERNÝ, František a kol. *Dějiny českého divadla IV: Činoherní divadlo v Československé republice a za nacistické okupace*. 1. vyd. Praha: Academia, 1983. 708 s.

DUŠEK, Richard. *Ze staré Vlašimě*. 1. vyd. Vlašim: Muzeum Podblanicka, 2008. 130 s. ISBN 978-80-86452-20-3.

MOUDRÝ, Josef a Jan SVOBODA. *Vlašim nejen na starých pohlednicích*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2003. 192 s. ISBN 80-7021-671-9.

NĚMEČEK, Josef, ed. *Pamětní list Sokola ve Vlašimi vydaný u příležitosti slavnostního odevzdání nové Sokolovny svému určení 7. září 1930*. Vlašim, 1930.

POUZAR, Jaroslav. *Podblanickou minulostí: Kapitoly z historie Vlašimi a okolí*. 1. vyd. Praha: VIDA, 1996. 176 s.

PREISLEROVÁ, Ivana. *Vlašim nejen ve 20. století*. 1. vyd. Vlašim: Město Vlašim, 2010. 552 s. ISBN 978-80-254-8471-5.

SLAVÍK, František Augustin. *Dějiny města Vlašimě a jeho statku*. 1. vyd. Reprint Vlašim. Vlašim: Město Vlašim, 1994. 397 s.

Základní pojmy divadla: teatrologický slovník. 1. vyd. Editor Petr Pavlovský. Praha: Libri, 2004, 348 s. ISBN 80-725-8171-6.

SVOBODA, Jan. *Sto let od založení musejního sboru pro okres vlašimský*. Sborník vlastivědných prací z Podblanicka 33, 1993, s. 143-151.

SVOBODA, Jan a Josef MOUDRÝ. *Vlašim: po stopách předků*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad ve spolupráci s městem Vlašim, 2006. 292 s. ISBN 80-7021-846-0.

Výpovědi pamětníků

Chalupová Marie (interviewovaná autorkou práce K. Kunstovou ve Vlašimi v září 2014)

Kunstová Marie (interviewovaná autorkou práce K. Kunstovou ve Vlašimi v lednu 2015)

Kunst Pavel (interviewovaný autorkou práce K. Kunstovou ve Vlašimi v lednu 2015)

Míka Ladislav (interviewovaný autorkou práce K. Kunstovou ve Vlašimi v červnu 2014)

Zábranská Jarmila (interviewovaná autorkou práce K. Kunstovou ve Vlašimi v září 2013)

SEZNAM PŘÍLOH

Přehled sehraných divadelních představení ve Vlašimi v letech 1859 – 2009

Rok a datum	Představení	Spolek	Režie	Žánr / účel	Autor (rok vydání)
1859 26. 12.	<i>Kouzelnice</i> <i>Sidonie</i>	vlašimští ochotníci	Karel Slabý	veselohra	V. Kopecký
1860 28. 8.	<i>Obě šelmy</i> + <i>Roztržití</i>	vlašimští ochotníci	K. Slabý	veselohry	I. F. Castelli
1866 7. 10.	<i>Preferans</i>	vlašimští studenti	celá skupina	motiv karetní hry	vlastní autorské zpracování
1867 15. 12. Čechtice	<i>Mlynářovo dítě</i>	ochotníci z Čechtice	neznámý	vánoční představení	E. Raupach
1869 červen	<i>Domácí čepička</i> <i>doktora Fausta</i>	vlašimští ochotníci	neznámý	veselohra	I. F. Castelli
1874 léto	<i>Blázinec</i> + <i>Zmatek nad</i> <i>zmatek</i>	vlašimští studenti	celá skupina	veselohry; pro obecní knihovnu	A. Kotzebue
1885 3. 3.	<i>Kritikaření</i>	Spolek divadelnic h ochotníků ¹⁴¹	neznámý	pro knihovnu	
1885 1. 4.	<i>Palackého třída</i> <i>27</i>	Ochotníci	neznámý	velikonoční představení	F. Šamberk
1885 3. 4.	<i>Ve veřejném</i> <i>životě</i> + <i>Telegram</i>	Ochotníci	neznámý	velikonoční představení	G. Pflieger Moravský
1885 8. 11.	<i>Hrabě</i> <i>Razumovski</i>	Ochotníci	neznámý	pro Českou školu ve Vídni	

¹⁴¹ dále jen Ochotníci

1885 29. 11.	<i>Královna plesu</i>	Ochotníci	neznámý	pro raněné hasiče	
1885 13. 12.	<i>Probuzenci</i>	Ochotníci	neznámý	pro Jednotu pošumavskou	F. A. Šubert
1885 20. 12.	<i>Noc na Karlštejně</i>	Ochotníci	neznámý	vánoční představení	J. Vrchlický
1886 11. 4.	<i>Kříž u potoka</i>	Ochotníci	neznámý	pro nemocnici ve Vlašimi	K. Světlá
1886 26. 4.	<i>Eva Kubánková</i>	Ochotníci	neznámý	pro ÚMŠ	
1887	<i>Primátor</i>	Ochotníci	neznámý		
1887	<i>Pomluva</i>	Ochotníci	neznámý		K. Hannelore
1887	<i>Vodní družstvo</i>	Ochotníci	neznámý	komedie	J. Štolba
1888 4. 3.	<i>Pan Damián</i>	Ochotníci	neznámý	pro raněné hasiče	A. Jirásek
1888 9. 11.	<i>Exulanti</i>	Ochotníci	neznámý	den 40. vladařského jubilea císaře Františka Josefa I.	J. Vrchlický
1888 9. 12.	<i>All right + Maloměstské tradice</i>	Ochotníci	neznámý	pro Národní divadlo v Brně	V. Štech
1889 2. 4.	<i>Divadelní vlak pro Vídeň</i>	Ochotníci	neznámý	velikonoční představení	
1889 1. 5.	<i>Václav Hrobčický z Hrobčic</i>	Ochotníci	Karel Roštík	Velikonoční pondělí	L. Stroupežnický
1889 24. 11.	<i>Čím dál, tím hůř</i>	Ochotníci	K. Roštík	vánoční představení	A. Berla
1889 26. 12.	<i>Závěť</i>	Ochotníci	K. Roštík	vánoční představení	

1890 16. 3.	<i>Majitel hutí</i>	Ochotníci	K. Roštík	pro nemocenskou pokladnu	
1890 31. 3.	<i>Kulatý svět</i>	Ochotníci	neznámý	velikonoční představení	F. Šamberk
1891 6. 11.	<i>Bludička + Dvě jizvy</i>	Ochotníci	neznámý	vánoční představení	A. Fredro
1892 2. 3.	<i>Jan Výrava</i>	Ochotníci	K. Roštík	k oslavě 300 letého jubilea J. A. Komenského ¹⁴²	F. A. Šubert
1892 13. 11.	<i>Archa Noemova</i>	Ochotníci	K. Roštík	pohádka pro ÚMŠ	vlastní autorské zpracování
1893 18. 4.	<i>Vosí hnízdo</i>	Ochotníci	K. Roštík	pro ÚMŠ	A. Lokay
1893 12. 11.	<i>Ztracený život</i>	Ochotníci	K. Roštík		G. Pfleger Moravský
1893 10. 12.	<i>Starí blázni</i>	Ochotníci	K. Roštík	vánoční představení	J. L. Turnovský
1893 26. 12.	<i>Maloměstští diplomati</i>	Ochotníci	K. Roštík	představení o koledě	J. Štolba
1894 25. 3.	<i>Pod krovem otcovským</i>	Ochotníci	K. Roštík	velikonoční představení	J. Vávra
1894 26. 12.	<i>Zajíc</i>	Ochotníci	K. Roštík	vánoční představení	vlastní autorské zpracování
1895 31. 3.	<i>Naši furianti</i>	Ochotníci	K. Roštík	pro spolkovou knihovnu	L. Stroupežnický
1895 6. 4.	<i>Korouhevník</i>	Ochotníci	K. Roštík	představení na pomlázku	E. Jelínek
1896 26. 12.	<i>Maryša</i>	Ochotníci	K. Roštík	pro ÚMŠ	A. a V. Mrštíkové

¹⁴² ve prospěch spolku Komenský ve Vídni

1897 18. 2.	<i>Vojnarka</i>	Ochotníci	K. Roštík		A. Jirásek
1897 4. 4.	<i>Ženíškové</i>	Ochotníci	K. Roštík	pro spolek Komenský ve Vídni	
19. 4. 1897, Vlašim	<i>Svůdná dívka</i>	Ochotníci	K. Roštík	představení na pomlázku	J. B. Kühnl
1897 26. 12.	<i>Maryša</i>	Ochotníci	K. Roštík	vánoční představení	A. a V. Mrštíkové
1898 27. 3.	<i>Peníze</i>	Ochotníci	K. Roštík	pro svoji knihovnu	
1898 18. 4.	<i>Nehněvej se na zrcadlo, máš-li křivou hubu</i>	Ochotníci	K. Roštík	ve prospěch ÚMŠ	N. V. Gogol
1898 23. 7.	<i>Hrobčický z Hrobčic</i>	Ochotníci	K. Roštík	k oslavám Fr. Palackého	L. Stroupežnický
1899 10. 12.	<i>Ta třetí</i>	Ochotníci	neznámý	vánoční představení	V. A. Krylov
1900 16. 4.	<i>Ženy otrokyně</i>	Ochotníci	neznámý	představení o pomlázce	M. Balucki
1900 26. 12.	<i>Křivé cesty</i>	Ochotníci	neznámý	vánoční představení	J. Štolba
1901 8. 4.	<i>Přítěž</i>	Ochotníci	neznámý	představení o pomlázce	B. Viková Kunětická
1901 30. 11.	<i>Vpád</i>	Ochotníci	neznámý	pro divadlo v Brně	
1901 26. 12.	<i>Lapený Samsónek - Mlsáníčko</i>	Ochotníci	neznámý	představení o koledě	F. X. Svoboda
1903 22. 3.	<i>Olga Kubešová</i>	Ochotníci	neznámý		

1903 12. 4.	<i>Ohnivá země</i>	Ochotníci	neznámý	představení o pomlázce	V. Štech
1905 4. 1.	<i>Cop</i>	Ochotníci	neznámý		
1905 12. 6.	<i>Pan obecní tajemník</i>	Ochotníci	neznámý	fraška	V. Pittermann
1905 5. 11.	<i>Ideální žena</i>	Ochotníci	neznámý	parodie na	vlastní autorské zpracování
1905 26. 12.	<i>Zelené mládí</i>	Ochotníci	neznámý	vánoční představení	O. Fastei
1908 26. 12.	<i>Deskový statek</i>	Ochotníci	neznámý	vánoční představení	V. Štech
1910 8. 12.	<i>Strakonický dudák</i>	Ochotníci	neznámý	vánoční představení	J. K. Tyl
1912 26. 12.	<i>Naši furianti</i>	Ochotníci	neznámý	vánoční představení	L. Stroupežnický
1918 25. a 26. 12.	<i>Jejich štěstí</i>	TJ Sokol Vlašim ¹⁴³	Dr. Milán Procházka	vánoční představení	J. Hilbert
1919 červen	<i>Oblaka + Ve stínu lípy</i>	Sokol	pí. Kvapilová	představení na oslavu konce války ve spojení s herci ND ¹⁴⁴	J. Kvapil S. Čech
1919 27. 10.	<i>Probuzenci</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	drama	F. A. Šubert
1919 8. 12.	<i>Hřích</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	veselohra	J. Abel
1919 25. 12.	<i>Zlatá rybka</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	vánoční představení	J. Štolba
1920 7. 3.	<i>Zkouška státníková</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	historická veselohra	E. Bozděch

¹⁴³ dále jen Sokol

¹⁴⁴ Národního divadla v Praze (Brzková, Kohout, Třebovský, Matějovský)

1920 24. a 25.4.	<i>Poslední muž</i>	Sokol	Jindřich Bárnét	veselohra	M. Shelleyová
1920 16. 10.	<i>Václav Hrobčický z Hrobčic</i>	Sokol	L. Bureš	drama	L. Stroupežnický
1920 25. a 26. 12.	<i>Vodní družstvo</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	veselohra	J. Štolba
1921 27. 5.	<i>V malém domku</i>	Sokol	Dr. M. Procházka + F. Jelínková	drama	T. Rittner
1921 8. 12.	<i>Otec</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	drama	A. Jirásek
1921 26. 12.	<i>Románek na horách</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	veselohra	J. Skružný
1922 26. 2.	<i>Vrah</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	drama	E. About
1922 17. 4.	<i>Svatba Křečinského</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	velikonoční představení	Alexandr V. Suchovo-Kobylín
1922 5. 6.	<i>Zločin v horské boudě</i>	Spolek paní a dívek Karolina Světlá	Julie Burešová + M. Procházková	veselohra	J. Štolba
1922 28. 10.	<i>Kytice</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	veselohra o 1 dějství	J. Potapenko
1922 26. 12.	<i>Hydra</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	vánoční představení	K. Ettlingen
1923 2. 4.	<i>Bobří kožich</i>	Sokol	František Havlát	zlodějská komedie	G. Hauptmann
1923 21. 5.	<i>Geisir</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	veselohra	K. Scheinpfling
1923 29. 6.	<i>Ravuggiolo, loupežník z Apenin</i>	Spolek paní a dívek K. Světlá	J. Burešová + M. Procházková	fraška	F. Šamberk

1923 1. 11.	<i>Velbloud uchem jehly</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	veselohra	F. Langer
1924 27. 2.	<i>Ptačí mozky</i>	Spolek paní a dívek Karolina Světlá	Dr. M. Procházka + M. Procházková	veselohra	J. Skružný
1924 25. 3.	<i>Stilmondský starosta</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	drama o 3 dějstvích	M. Maeterlinck
1924 21. 4.	<i>V pravou chvíli</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	komedie	E. Boudet
1924 8. 12.	<i>Blázinec v prvním poschodí + Mezi umělci</i>	Tenisový kroužek Sokola	J. Burešová	obě veselohry	F. Šamberk J. Štolba
1924 26. 12.	<i>Zdravá nemocná</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	veselohra	J. Darvies
1925 7. 2.	<i>Minulost pana rady</i>	Sokol	J. Burešová	fraška o 3 jednáních	P. Rudolf
1925 28. 2.	<i>Cácorka</i>	Spolek paní a dívek Karolina Světlá	F. Jelínková	veselohra	A. Ziegloserová
1925 13. 4.	<i>Vinice Páně</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	komedie	R. de Flers F. de Croisset
1925 28. 9.	<i>Bílý Othello</i>	Sokol	M. Srb	veselohra	P. Malloch
1925 28. 10.	<i>Josef Kajetán Tyl</i>	Sokol	M. Srb	drama	F. Šamberk
1926 6. 1.	<i>Peg mého srdce</i>	Sokol	J. Lepšík	veselohra	G. Nemers
1926 5. 4.	<i>Bengle</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	veselohra	L. Novák
1926 4. 9.	<i>Velká hra</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	veselohra	T. Záruba

1927	<i>Nezralé ovoce</i>	Sokol	Františka Sdínková	veselohra o 3 dějstvích	R. Gignoux
1927	<i>Šofér</i>	Sokol	M. Srb	veselohra	A. Bernard B. Vrbský
1927	<i>Revoluční svatba</i>	Sokol	F. Jelínková + R. Nováček	veselohra	S. Michaelis
1927	<i>Žena a dravci</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	veselohra	vlastní autorské zpracování
1928	<i>Vina</i>	Spolek paní a dívek Karolina Světlá	Dr. M. Procházka	drama	K. Hilbert
1929	<i>Morálka paní Dulské</i>	Sokol	L. Chalupová	veselohra	G. Zapolská
1929	<i>Kostelní myška</i>	Sokol	L. Chalupová	veselohra	vlastní autorské zpracování
1931	<i>Honza v zakletém zámku</i>	Sokol	A. Štětina	kouzelná pohádka	V. Baldessari-Plumlovská
1931	<i>Jak velká jest láska na světě</i>	Sbor dobrovolných hasičů Vlašim	Dr. M. Procházka	pohádková veselohra	vlastní autorské zpracování
1931	<i>Zlaté časy</i>	Sokol	Bedřich Nováček	veselohra	vlastní autorské zpracování
1931	<i>Půlnoční vlak</i>	Střelecká jednota Vlašim	Dr. M. Procházka	veselohra	A. Rydby
1931	<i>Tuláci</i>	Sbor dobrovolných hasičů Vlašim	Dr. M. Procházka	drama	
1931	<i>Na deváté louce</i>	Sokol	F. Jelínková	veselohra	
1932	<i>Paní prezidentová</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	komedie	
1932	<i>Právo na hřích</i>	Atleticko-fotbalový klub	Dr. M. Procházka	veselohra	J. Werner
1932	<i>Perly panny Serafinky</i>	Sokol	Dr. M. Procházka	opereta	R. Piskáček

1932	<i>Pan Čáp na to káp</i>	Sbor dobrovolných hasičů Vlašim	Dr. M. Procházka	fraška o 3 jednáních	J. Kubík
1933	<i>Pro tatíčka prezidenta</i>	Obecná škola	Antonín Matějovský	dětská hra	J. Průcha
1933	<i>Zámecké strašidlo</i>	Sbor dobrovolných hasičů	Dr. M. Procházka	veselohra	
1933	<i>Z pekla štěstí</i>	Spolek paní a dívek Karolina Světlá	F. Jelínková	pohádka	L. G. Veineila
1933	<i>Drama otroků</i>	Průmyslový svaz obuvníků	neznámý	drama	A. H. Řehoř
1934	<i>Děti z hor</i>	Místní skupina katolické mládeže	celá skupina	hra pro mládež	P. Rudolf
1934	<i>Péro a kosaaa</i>	Sbor dobrovolných hasičů	neznámý	veselohra	vlastní autorské zpracování
1934	<i>Sůl nad zlato</i>	Sokol	A. Slavíková	pohádka	B. Němcová
1935	<i>Sůl nad zlato</i>	Sokol	A. Slavíková	pohádka	B. Němcová
1935	<i>Děti starého mládence</i>	Sokol	B. Nováček	veselohra	E. Childs Charpenter
1935	<i>Vodníková píšťalka</i>	Obecná škola	celá skupina	pohádka	V. Vlček
1935	<i>Česká maminka</i>	Ženská komise SNS	celá skupina	fraška	B. Branald
1935	<i>Pan učitel</i>	Charitativní odbor církve československé	Karel Štětina	školská veselohra	J. Hais Týnecký
1939	<i>Mlýn na samotě</i>	Ochotníci	J. Kamenický	drama	K. Mašek

1940	<i>Ryba a host třetí den</i>	Ochotníci	J. Kamenický	veselohra	vlastní autorské zpracování
1940	<i>Domov</i>	Ochotníci	J. Kamenický	drama	
1940	<i>Lucerna</i>	Ochotníci	J. Kamenický	pohádková hra	A. Jirásek
1940	<i>Neptej se, proč tě líbám</i>	Ochotníci	J. Kamenický	opereta	A. Branald
1941	<i>Návrat ztracené dcery</i>	Ochotníci	J. Kamenický	drama	M. Slavíková
1941	<i>Muzikantská Liduška</i>	Ochotníci	neznámý	vesnická veselohra	V. Hálek
1941	<i>Benátská maškaráda</i>	Ochotníci	Karel Muzika	komedie	M. Hlávka
1942	<i>Otec</i>	Ochotníci	K. Muzika	drama	A. Jirásek
1942	<i>Palackého třída 27</i>	Ochotníci	J. Theissig	komedie	F. Šamberk
1942	<i>Ženichové</i>	Ochotníci	J. Theissig	komická opera	S. K. Macháček
1943	<i>Úsměvy a hordy</i>	Ochotníci	K. Muzika	veselohra	V. Brázda
1943	<i>Vrah jsem já</i>	Ochotníci	K. Muzika	detektivní hra	B. Polách
1943	<i>Gazdina roba</i>	Ochotníci	Nováček	drama	G. Preissová
1943	<i>Pražský flamendr</i>	Ochotníci	Nováček	drama	J. K. Tyl
1944	<i>Stvoření lásky</i>	Ochotníci	Nováček	komedie	A. J. Urban
1944	<i>Tři lední medvědi</i>	Ochotníci	neznámý	veselohra	M. Vikus
1946	<i>Morálka paní Dulské</i>	Ochotníci	Marie Chalupová	veselohra	G. Zapolská
1947	<i>Velbloud uchem jehly</i>	Ochotníci	M. Chalupová	veselohra	F. Langer
1947	<i>Špalíček</i>	Ochotníci	p. Nováček	pohádka	K. Tomeš
1947	<i>Červený mlýn</i>	Ochotníci	p. Nováček	drama	V. Werner
1948	<i>Jak přišly jarní květy na svět</i>	Ochotníci	M. Žižalová	pohádka	vlastní autorské zpracování
1948	<i>Zdravý nemocný</i>	Ochotníci	p. Nováček	veselohra	Moliere
1949	<i>Babička</i>	Ochotníci	L. Kunstová	drama	B. Němcová
1950	<i>Hrátky s čertem</i>	Ochotníci	J. Kamenický	pohádková hra	J. Drda
1950	<i>M. D. Rettigová</i>	Ochotníci	J. Kamenický	veselohra	A. Jirásek
1951	<i>Jak je důležité mítí Filipa</i>	Ochotníci	J. Kamenický	komedie	O. Vilde
1952	<i>Pozdní láska</i>	Ochotníci	J. Kamenický	drama	A. N. Ostrovskij

1953	<i>Evženie Grandetová</i>	Ochotníci	J. Kamenický	komedie	H. de Balzac
1953	<i>Divotvorný klobouk</i>	Ochotníci	J. Kamenický	jednoaktovka	V. K. Klicpera
1953	<i>Jedenácté přikázání</i>	Ochotníci	J. Kamenický	fraška	F. Šamberk
1953	<i>Lakomec</i>	Ochotníci	J. Kamenický	veselohra	Moliere
1954	<i>Windsorské paničky</i>	Ochotníci	J. Kamenický	komedie o 5 dějstvích	W. Shakespeare
1954	<i>Česká polka</i>	Ochotníci	p. Kyselka	hudební hra	
1954	<i>Perly panny Serafinky</i>	Ochotníci	p. Kyselka + Zahradník	opereta	R. Piskáček
1955	<i>Inteligenti</i>	Ochotníci	J. Kamenický	drama	M. Jariš
1956	<i>Kameny v játrech</i>	Ochotníci	J. Kamenický	drama	A. S. Makarenko
1956	<i>Svátek pana ředitele</i>	Ochotníci	J. Kamenický	opereta	V. Brázda
1957	<i>Mamzelle Nitouche</i>	Ochotníci	p. Kyselka + J. Kamenický	opereta	F. Hervé
1957	<i>Historie naruby</i>	Ochotníci	J. Kamenický	veselohra	vlastní autorské zpracování
1958	<i>Ženský zákon</i>	Ochotníci	J. Kamenický	veselohra o 4 dějstvích	J. G. Tajovský
1958	<i>Začínáme žít</i>	Ochotníci	J. Kamenický	drama	A. S. Makarenko
1958	<i>Jak přišla basa do nebe</i>	Ochotníci	J. Kamenický	zhudebněná hra	M. Kubátová
1958	<i>Kameny v játrech</i>	Ochotníci	J. Kamenický	drama	Makarenkov
1959	<i>Dalskabáty</i>	Ochotníci	J. Kamenický	pohádka	J. Drda
1959	<i>Černá vlajka</i>	Ochotníci	J. Kamenický	drama	F. Pavlíček
1960	<i>Dalskabáty</i>	Ochotníci	J. Kamenický	pohádka	J. Drda
1961	<i>Tartuffe</i>	Ochotníci	J. Kamenický	komedie	Moliere
1962	<i>Mamzelle Nitouche</i>	Ochotníci	p. Kyselka + J. Kamenický	opereta	F. Hervé
1962	<i>Filosofská historie</i>	Ochotníci	J. Zábranská	veselohra	A. Jirásek
1963	<i>„Past“ V sedm budete za mřížemi</i>	Ochotníci	Vl. Zeman	veselohra	R. Thomas

1964	<i>Svatba sňatkového podvodníka</i>	Ochotníci	J. Kamenický	morální drama	O. Daněk
1964	<i>Popelka</i>	Ochotníci	F. Bartůšek	pohádka	bratři Grimmové
1965	<i>Princ Bajaja</i>	Ochotníci	F. Bartůšek	pohádka	B. Němcová
1966	<i>Anna přechází na červenou</i>	Ochotníci	J. Kamenický	veselohra	A. Watkyn
1978	<i>Honorace z pastoušky</i>	Ochotníci	Vl. Zeman	veselohra o 5 obrazech	M. Švandrlík
1979	<i>Kterak se čert o princeznu pokoušel</i>	Ochotníci	Vl. Zeman	pohádka	B. Fixová
1979	<i>Napoleon z Doubku</i>	Ochotníci	O. Chaloupka	veselohra o 4 jednáních	J. Sypal
1980	<i>Slaměný klobouk</i>	Ochotníci	O. Chaloupka	komedie	M. Horníček
1982	<i>Nebe na zemi</i>	Ochotníci	O. Chaloupka	muzikál	J. Voskovec J. Werich
1984	<i>Ostrov milování</i>	Ochotníci	O. Chaloupka	opereta	J. Stelibský
1985	<i>Porucha na lince</i>	Ochotníci	J. Míka	komedie	J. Šrámek
1985	<i>Na tý louce zelený</i>	Ochotníci	O. Chaloupka	opereta	J. Beneš
1986	<i>Tak kdo k čertu odejde</i>	Ochotníci	M. Říha	komedie	V. Krasnogorov
1987	<i>Využit šanci</i>	Ochotníci	M. Říha	veselohra	V. Hospes
1987	<i>Pamfilo a spol.</i>	Ochotníci	M. Říha	muzikálová hra	L. Hovorka
1988	<i>Teta z Bruselu</i>	Ochotníci	M. Říha	veselohra	J. N. Nestroy J. Werich
1994	<i>Blázinec v prvním poschodí</i>	Ochotníci	M. Říha	veselohra	F. Šamberk
1998	<i>Útočiště vdov</i>	Ochotníci	M. Říha	fraška o 3 dějstvích	G. Marotta
1999	<i>Dalskabáty hříšná ves</i>	Ochotníci	M. Novák	pohádka	J. Drda
2000	<i>Brouk v hlavě</i>	Ochotníci	M. Novák	komedie	G. Feydeau
2001	<i>Uličnice</i>	Ochotníci	M. Novák	opereta	J. Beneš

2009	<i>Zastavte Elen!</i>	Ochotníci	M. Chalupová	komediální fraška	R. Trinner
-------------	-----------------------	-----------	-----------------	----------------------	------------

Přehled dětských představení a dětského loutkového divadla sehraných souborem Maňásek ve Vlašimi od 50. let 20. století

Rok	Představení	Režie	Autor
1957	<i>O nemocné princezně + Tři přání</i>	J. Zábranská	K. J. Erben
1958	<i>Popelka</i>	J. Zábranská	M. Holková
1959	<i>Sněhurka</i>	J. Zábranská	Fr. Hrubín
1960	<i>Zkoušky čerta Belínka</i>	J. Zábranská + F. Liška	Z. Horynová
1961	<i>Stříbrná studánka</i>	J. Zábranská + F. Liška	J. Kožíšek
1962	<i>Kačátko</i> (loutkové divadlo)	J. Zábranská	Gerevičová + Gernětová
1963	<i>Pásmo „Děti dětem“</i> (loutkové divadlo)	J. Zábranská	J. Kadeřábková
1964	<i>Koblížek na cestách + O řepě</i> (loutkové divadlo)	J. Zábranská	F. Bartoš
1965	<i>Jak si medvěd pochutnal</i> (loutkové divadlo)	J. Zábranská	J. Zábranská a kol.
1965 – 1966	<i>Pasáček vepřů</i>	J. Zábranská + F. Liška	H. Ch. Andersen
1967 – 1968	<i>Tři bílé šípy</i>	J. Zábranská + F. Liška	J. Makarius
1969 - 1981	soubor <i>Hastrmani a Jitřenka</i> (loutkové divadlo)	J. Zábranská	J. Zábranská a kol.
1970 - 1971	<i>Písnička pro princeznu</i>	J. Zábranská + J. Kadeřábková	L. Luknár
1980	<i>Škola v lese + Zvířátka a množiny</i> (loutkové divadlo)	J. Zábranská	J. Zábranská a kol.